

洋学文庫
文庫 8
C 528

和蘭文典後編

全

SYNTAXIS.
OF
NEDERDUITSCH
WOORDVOEGING.

和蘭文典後編
成句論

嘉永元年戊申九月稟准

作州箕作氏藏

M.

U
N,
E N
S

成句論

勝侯氏回書

SYNTAXIS,
 OF
 WOORDVOEGING
 DER
 NEDERDUITSCH E TAAL,
 UITGEGEVEN DOOR DE
 MAATSCHAPPIJ:
 TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN.

TE LEYDEN, DEVENTER EN GRONINGEN, BIJ
 D. DU MORTIER EN Z O O N,
 J. H. DE L A N G E, EN
 J. O O M K E N S.
 M D C C C X.

VOORBERIGT.

De RUDIMENTA, of Gronden der Nederduitsche Taal, door de Maatschappij: Tot Nut van 't Al, gemeen, in het jaar 1803 uitgegeven, moesten, volgens het door haar genomen besluit, van eene SYNTAXIS of Woordroeging gevolgd worden. Verscheidene bevelen hebben de uitgaaf daarvan tot heden vertraagd. Zij heeft echter thans het genoege, dezelve bij dezen het algemeen, en bijzonder de scholen aan te bieden, in hoop van, door de uitgaaf van het een en ander, het hare toe te brengen tot aankweeking der kennis en beoefening van de, zoo wel door hare regelmatigheid, als bijzonder door hare rijkdom, schoone Hollandsche Taal.

Het zal voorts niet ondienstig zijn, omtrent het gebruik van dit werkje nog het volgende te melden. Hetzelfde is niet geschikt dan voor leerlingen, die reeds de algemeene gronden der taal uit de Rudimenta hebben leeren kennen, en van de onderscheidene deelen der rede, derzelfver gebruik, de verbuiging der zelfstandige en byvoegelyke naamwoorden, de vervaeging der werkwoorden, en wat dies meer zij, volkomen onderrigt zijn. Het dus voorbereide leerlingen lese de onderwijzer deze verhandeling over de woordroeging, bij kleine samenhangende gedeelten, op die wijze, dat hij hen telkens over het gelezene onderhoude en door vragen beproeve, of zij hetzelfde wel volkomen verstaan hebben. Om dit te beteren te onderzoeken, geve hij hun, zoo veel doenlyk, voorbeelden op, die tegen de voorgestelde regelen aanloopen, en zie,

of zij door het gelezene in staat gesteld zijn, om het gebrekkige daarvan aan te wijzen en te verbeteren. Bijzonder zal deze oefening nuttig, ja noodzakelyk merken bij de lezing van het tweede en derde de Hoofdstuk, die, hoe zeer uis hunnen aard de minst uitvoerige, echter niet de minst belangrijke, en ter beratting niet even gemakkelijk zijn, als het eerste. Hier zij derhalve de onderwijzer bovenal bedachs, om hetgeen hij vermoeds of ontdeks, dat den leerlingen niet volkomen duidelyk is, hun door nadere verklarungen, voorbeelden enz. met volle helderheid aan het verstand te brengen. Hij schryve ten dien einde kleinere of langere zinnen, naar mate de aard der zaken dit vordert, op het bord, en bringe daarin voorbedachtelyk zulke gebreken, als waartegen in het verhandelde gewaarschuid wordt, en leere hen die gebreken opsporen en verbeteren. Ook verzuime hij niet, om, bij het lezen van enig ander schoolboek, het reeds geleerde toe te passen, hun de reden af te vragen, waarom de woorden in deze en geene andere orde geplaatst zijn, hen het onderwerp der rede met hetgeen daartoe behoort van het predicaas te doen afzien, deren en wat van dien aard meer zij. Als eene laatste en hoogste oefening eindelyk, kan men de verhandeling van dit werkje het maken van ligte opstellen, als van korte verhalen en brieven in den kindertoone, verbonden worden.

Amsterdam den 12^{den} van

Wynmaand 1810.

Op last der Maatschappij:

Aendk. Rareker
Secretaris.

OVER DE

WOORDVOEGING

DER

NEDERDUITSCHÉ TAAL.

INLEIDING.

Alles is om eene taal wel te kennen en boven,
al om dezelve wel te gebruiken niet genoeg, dat
men niet de enkele woorden naar hunnen wa-
ren klank te schrijven en uit te spreken, noch
ook dat men van de natuur, eigenschap en verbui-
ging dier woorden, en wat meer daaromtrent vals
aan te merken, volkomen onderrigt zij; het is daar,
toe inzonderheid noodig, dat men niet, op wat
wijze men de woorden moet verbinden, in welk
eene orde men dezelve behoort te schikken, om ze
tot volrinnen te vereenigen, en dus eene aaneen-
geschakelde reide te doen geboren worden. Alles groot
te oogmerk toch der taal is, niet zoo zeer om daar,
door enkele voorwerpen op eene klare en verstaan,

bare wijze aan te duiden, maar veelmeer nog, om
door middel van dezelve onze gedachten, oordeel,
redingen, kundigheden, wenschen en begeerten
aan anderen duidelyk en geregeld mede te deelen.
Maar hoe kan dit geschieden, ten zij men de voor-
den op zulk eene wijze wete te verbinden en in zulk
eene orde te schikken, dat daardoor de gansche
reeks onzer voorstellingen, zoodanig als die in onze
ziel aanwezig is, in die van anderen getrouwelyk
worde overgebragt? Hoogst belangrijk derhalve is
dat gedeelte der Spraakkunst, het welk ons die
verbinding, schikking en zamenvoeging der woorden
doet kennen, welke, zoo door de natuurlyke opvol-
ging der denkbeelden in 's menschen geest, als door
de byzondere eigenschappen der tale gevorderd word.
Men is gewoon dit gedeelte Woordvoeging, of ook,
met een Grieksch woord, Syntaxis te noemen. Wij
hebben reeds met een woord aangeduid, welke de
algemeene grondslag zij, waarop de woordvoeging
rust. Die grondslag namelijk is de natuurlyke op-
volging der denkbeelden in 's menschen geest, waar,
door datgene, het welk in de rij der voorstellingen
het eerst gedacht word, ook mondelijk of schriftelyk
het eerst word uitgedrukt, en de onmiddellyke ver-
bindeenis der denkbeelden ook de onafgescheidene ver-
eeniging der woorden vordert, welke die denkbeel-
den aanduiden. Dus worden (om een voorbeeld ter
opheldering bij te brengen) in het zeggen: een
goed kind volgt de lesfen van zynen vader, de

woorden goed en kind natuurlyk terstond byeenge-
plaatst, omdat de eigenschap van goed als onafcheid-
baar van het kind gedacht word, en de denkbeel-
den, door beide die woorden uitgedrukt, in de ziel
als het ware ineensmelten. Hetzelfde geldt omtrent
de lesfen van zynen vader, als zynde de denkbeel-
den lesfen en zyn vader insgelyks ten naauwste
vereenigd; die vereeniging nochtans is hier van
eenen anderen aard, dan in het voorgaande geval,
daar zij niet gelyk in dat, eene eigenschap en
het voorwerp, waaraan dezelve word toegekend,
maar twee onderscheidene en op zich zelve staande
voorwerpen betreft. Het is derhalve in dezen
niet genoeg de woorden, welke die voorwerpen aan-
duiden, eenvoudig naast elkanderen te plaatsen;
maar hier is bovendien noodig, dat men de be-
trekking, waarin de geest zich die voorwerpen voor-
stelt, afzonderlyk aanwijze, (lesfen van zynen va-
der). Dit is het gene men beheersching noemt, waar,
van wij in het vervolg nader spreken zullen.
Voorts worden in het opgegeven voorbeeld, de
woorden een goed kind, welke het onderwerp der
rede uitmaken, natuurlyk vooraan geplaatst, om-
dat het daardoor uitgedrukte in de rij der denk-
beelden de eerste plaats bekleedt. Hierop volgt
natuurlyk de voorstelling van het gene een goed
kind doet, hier in het algemeen door volgen aan,
gemezen, en daarna de meer bepaalde opgave van
het gene hij volgt, de lesfen namelijk van zynen

vader.

Alles te voren gemelde en tot dus verre opgehelderde grondbeginsel der woordvoeging is in zekere mate voor alle talen gemeen; doch men is in onderscheidene talen in de toepassing daarvan op eene verschillende wijze te werk gegaan, naar het geen de byzondere aard der talen scheen te vorderen, en aan hen, die dezelve gebruikten, voegzaamst voorkwam. Dit het laatste oogpunt beschouwd, heeft iedere taal, en gevolgelijk ook de Nederduitsche, eene byzondere woordvoeging. Dit is hier ons oogmerk alleen over die woordvoeging te spreken, welke aan onze moedertaal, in onderscheiding van andere talen, eigen is. Om dit onderwerp, zoo veel mogelijk, volledig en geregeld te verhandelen, zullen wij, in drie afzonderlijke hoofdstukken, eerst over de verbinding van enkele woorden, daarna over de orde, waarin de woorden in eene rede op elkander volgen, en eindelijk over het samenstel en de onderscheidene soorten van volzinnen spreken.

I. HOOFDSTUK.

Over de verbinding van enkele woorden.

A. Over de lidwoorden en dertelner verbinding met zelfstandige naamwoorden.

I. 1. De lidwoorden zijn, gelijk men meest, bij ons twee in getal, met name het bepalend de, hes, en het onbepalend een. Dertelner dienst bij zelfstandige naamwoorden mogen wij mede als uit de spraakkunst bekend vooronderstellen; weshalve hier alleen hunne vereeniging met de gemelde woorden in aanmerking komt.

I. 2. Niet alle zelfstandige naamwoorden dielden het bepalend lidwoord voor zich. Van dezen aard zijn alle eigennamen van landen, steden en personen, als Frankryk, Holland, Amsterdam, Delft, Pieter, Paulus enz., die, wanneer zij geen byvoegelyk naamwoord voor zich hebben, nimmer het bepalend lidwoord voorop nemen. De reden is deze, omdat zij, niet dan een enkel voorwerp aanduiden, de, en dus in zich zelve reeds genaeg bepaald zijnde, geene nadere bepaling door middel van het lidwoord noodig hebben. Het gebruik echter heeft hiervan de namen van rivieren uitgezonderd, welke altijd het bepalend lidwoord voor zich hebben, als de Waas, de Amstel, het IJ, de Rijn enz. Ook wordt dit lidwoord voor alle eigennamen geplaatst,

zoo dikwerf zij een byvoegelyk naamwoord bij zich hebben; als het magtige Frankryk; het handeldryvend Holland; het volkryk Amsterdam; de brave Pieter enz. In een enkel geval ook vorderen eigennamen, zelfs zonder byvoegelyk naamwoord, het lidwoord voorop, als Lijden, het Athene van Holland; Vondel, de Virgilius van Exderland; Bos, suës (een beroemd Fransch redenaar) de Demosthenes van Frankryk enz. Doch, wanneer men de opgegevene voorbeelden niet eenige opmerking gadeslaat, zoo ontdekt men, dat de woorden Athene, Virgilius, Demosthenes, in het verband, waarin zij voorkomen, geene mezenlyke eigennamen, maar in der daad geslachtenamen zijn. Athene toch beteekent zoo veel als de zetel van kunsten en metenschappen; Virgilius, zegt hetzelfde, als de grootste dichter; Demosthenes, als de beroemdste redenaar.

I. 3. Niet enkel de eigenlyke gezegde eigennamen van landen, steden en personen nemen geen lidwoord voor zich, maar ook in verscheidene andere gevallen en voor andere zelfstandige naamwoorden wordt hetzelfde weggelaten. Zoo komt hetzelfde niet te pas, wanneer een zaak in den onbepaaldsten zin genomen wordt. Dus zal een dorstige of hongerende u zeggen: geef mij water, geef mij brood, omdat het hem niet om zeker bepaald water, om dit of dat brood, maar in het algemeen om deze voormerpen ter bezetting van zijne behoeften te doen is. Hetzelfde geldt omtrent de uitdrukkingen hard als ijzer, zacht als boter, mis als sneeuw, meek als was en meer dergelyke, als waarin alleen de soort of stoffe in het algemeen, niet eenig bepaald voormerp van die soort of stof, is bedoeld wordt.

I. 4. Men zal het voorgestelde ligtelyk ook tot andere uitdrukkingen kunnen uitbreiden, als te paard rijden, over land reizen, te voet gaan, te huis blijven, aan zee wonen, huïs behalen, netten breiden, brood bakken, water scheppen, lof verdienen, hoop roeden, waarheid zoeken, handeldrijven, bier brouwen, met bloed bemorst, en honderd andere, welke allen dit gemeen hebben, dat de daarin voorgestelde zaken of voormerpen slechts in het algemeen worden aangeduid, zonder dat men op eenige bepaalde zaak of eenig byzonder voormerp, met uitsluiting van andere van dezelfde soort, het oog heeft.

I. 5. Dezelfde onbepaaldheid van bedoeling is ook zaak van de weglating des lidwoords in eene menigte van gezegden, welke als spreuken gebruikt worden; als nood breekt metten; armoede zoekt list; na regen komt zonneshijn; men kan geen ijzer met handen breken; olie in het vuur merpen en vele andere van gelijken aard.

I. 6. Er zijn ook woorden, met name die, welke niet een voormerp in de natuur voorhanden, maar eene zaak, welke alleen in de menschelyke beschouwing bestaat, uitdrukken, waarbij men somwylen het lidwoord naar welgevallen kan weglaten of plaatsen, als waarheid zoeken, gerechtigheid najagen, of de waarheid zoeken, de gerechtigheid najagen enz.

I. 7. Het lidwoord wordt verder nog weggelaten voor de uitdrukking der waardigheid van algemeen bekende personen, het zij die waardigheid achter of vóór den naam geplaatst worde; als Prins Willem de eerste; Keizer Karel de vijfde; Koning Lodewijk de zestende; of ook Willem de eerste, Prins van Oranje; Karel de vijfde, Keizer van Duits,

hetzelve

tschland; Lodewijk de zestiende, Koning van Frankrijk. Des,
gelijks zegt men, Oudenbarneveld, Adrokaas van Holland;
de Wit, Raadpensionaris van Holland, Michiel de Rui-
ter, Luitenant Admiraal der vereenigde Nederlanden. Do-
ch, wanneer, in de laatstgenoemde gevallen, de naam der
waardigheid dien des persoons vooropgaat, vereischt dezelve,
ve het bepalend lidwoord voor zich, als de Adrokaat Ol-
denbarneveld; de Raadpensionaris de Wit; de Luitenant Ad-
miraal de Ruijter.

I. 8. Eindelijk words het lidwoord nog meggelaten,
 wanneer een of meer personen worden aangesproken, als:
kinderen, eers úme ouders; snapper, houd ú stil; of ook
mes een byvoegelijk naamwoord voorop; als gaede God!
liene Vader! enz. De reden is duidelyk, omdat namelijk
door de aanspraak zelve de aangesproken persoon genoeg,
zaam bepaald en aangeduid words.

I. 9. Beide lidwoorden, het bepalend en onbepalend,
 hebben dit mes elkander gemeen, dat zij altijd het zelfstan-
 dig naamwoord, gelijk ook het byvoegelijk naamwoord, dat
 voor ~~de~~ geplaatst words, vooropgaan; als de stad, het slot,
een boek; de groote stad, het sterke slot, een goed boek. Des,
gelijks volgen zij beide het geslacht, den naamval en het
bepalend ook het getal van het naamwoord, 't welk zij voor-
afgaan; als eene schoone roos; het gezeggelek kind; de vrees,
de van eenen melbesteden dag; de gemetingen des levens enz.

I. 10. Het bepalend lidwoord kan nimmer in het man-
 nelyke en vroumelyke, maar mel in het onzijdige geslachs
 zonder zelfständig naamwoord staan. Dus words het som-
wijlen voor das, of hetzelve gebruiks; b. v. ik heb daar een
fraai boek gelezen; mits gij het zien? Het verdere gebruik

van dit het, of voor onpersoonlyke merkwoorden, als het
donders, regent, het berouws, het verdries mij; of om van
een bepaald voorwerp onbepaald te spreken, als het is mooi
meër, het zijn lieve kinderen; of eindelyk om eene rede on-
bepaald te beginnen, als het gebeurts eens enz. — mag ik
onderstellen, dat iis de Spraakkunst genoeg bekend zal zijn.

I. 11. Het niet bepalend lidwoord een, zoo veel zeggen,
 de als een iis velen, zonder het voorwerp nader te bepalen,
 is iis zynen aard voor geen meervoud valbaar. Men laat
 derhalve in het meervoud, wanneer men eenige voorwerpen
 onbepaald wil aanduiden, eenvoudig het lidwoord me. Wil
 men diis b. v. het zeggen; een braaf kind bemint zyne ou-
ders: in het meervoud overbrengen, zoo zegt men; brave
kinderen heminnen hunne ouders.

I. 12. Het onbepalend lidwoord kan sommijlen op
 zich zelve staan, wanneer namelijk het zelfständig naam-
 woord, waartoe het behoort, korts te voren in de rede voor-
 koms, bij voorbeeld: mie geeft mij een boek? hier is er een.
Geef mij úme pen, indien gij er eene hebt.

I. 13. Wanneer meerdere zelfstandige naamwoorden van
 hetzelve getal en geslachs bijeen gevoegd worden, zoo kan
 men volstaan mes het bepalend lidwoord alleen voor het
 eerste te plaatsen, bij voorbeeld, de myshied, liejde en godsor-
chs van dezen man. Hetzelve kan geschieden ten aanzien Fr
van naamwoorden van het mannelijke en vroumelyke ge-
slachs, mits dezelve in den eersten naamval staan, bij
voorbeeld: de vrijheidslijjde, heldenmoed en standvastig-
heid onzer voorvaderen hebben dit land vrijgemaaks. Ook
 is er gene reden, waarom men diis niet zou mogen doen
 bij woorden, die in getal verschillen, wanneer het lidwoord

voor beiden hetzelfde is, by voorbeeld: ik heb de boekerijen kunstvertrekken van mijnen vriend bezigtigd.

I. 14. Doch wanneer woorden van het onzijdige en mannelijke of vrouwelijke geslachts in den eersten naamval by eenkomen, en bovendien, wanneer verbogene naamvallen van onderscheiden geslachts en getal worden zamengevoegd, zoo moet het bepalend lidwoord noodzakelijk herhaald worden, als: de dood en het leven — het begin, de voortgang en het einde eener zaak — de gezegens van de lente en den zomer — zich aan den meliust en de bekoringen der zinnen overgeven.

I. 15. Het kan echter niet zelden te pas komen, dat men, ook buiten de laatste voorgestelde gevallen, het bepalend lidwoord herhaalt, wanneer men namelijk by elk der onderscheiden voorwerpen, welke men opnoemt, de aandacht wil vestigen, als: de vorst en de onderdaan, de rijke en de arme, de aanzienlijke en de geringe zijn voor den regterstuel van God gelijk. — Het onbepalend lidwoord een moet in de meeste gevallen herhaald worden, als eene roos en eene tulp zijn twee schoone bloemen.

I. 16. Het onbepalend lidwoord woras in den vierden naamval dikwerf zonder verhuiging geschreven, als hij gebruikt altijd een' langen omhaal van woorden voor eenen. Ook het bepalend lidwoord ondergaat in den dichtsterlyken stijl dikwerf verkorting, als d' ondergang voor den ondergang, 's levens voor des levens, 't genoege voor het genoege enz. — In den gewonen schryfstijl moet men zich van dergelijke verkortingen spaarsaam bedienen, als onbestaanbaar met den aard onzer taal, waarin de woorden met alle hunne letters geheel worden uitgesproken. Het zijn nootans uitdruk-

kingen, waarin de verkorting van des tot 's algemeen is aangenomen, als buiten 's lands, onder 's hatids enz. Ook in enkele andere gevallen heeft die meglating geene onwrigheid, als een kexel van 's konings onge uitgevaardigd; 's men schen lot op aarde is gemengd met goed en kwaad. Desgelijks kan het sommijlen tot 't verkort worden, vooral wanneer hetzelfde meermalen achtereen in de rede voorkomt, en de woorden, die hetzelfde vereischen, met eenen klinker aanvangen.

B. Over de zelfstandige naamwoorden.

1. Verbinding van twee of meer zelfstandige naamwoorden.

I. 17. De verbinding van twee of meer zelfstandige naamwoorden met elkander is voornamelijk tweederlei, voor zoo verre zij of in eene gelijke of in eene ongelijke betrekking tot elkander staan. De eerste soort van verbinding heeft plaats, wanneer twee of meer zelfstandige naamwoorden dezelfde zaak uitdrukken, of het eene ter verklaring en nadere bepaling van het andere moet dienen, of eindelijk wanneer zij benamingen zijn van verscheidene nemens elkander geplaatste zaken. Bij de laatste soort van verbinding zijn de betrekkingen menigvuldig en worden op onderscheidene wijzen aangeduid.

2. Verbinding van twee of meer zelfstandige naamwoorden, in eene gelijke betrekking.

I. 18. Twee of meer zelfstandige naamwoorden, als het,

I. 24. In plaats van den verbogenen tweeden naam, val komt ook dikwerf het voorzetsel van met den vierden naamval, als de genoegens van het leven voor de genoegens des levens; de bekoorlijkheden van de lente voor de bekoorlijkheden der lente; de bevelen van den Koning voor de bevelen des konings. Dit voorzetsel behoort altijd de plaats van den verbogenen tweeden naamval te vervangen, zoo dikwerf men een heerschende wordend zelfstandig naamwoord, het welk geen lidwoord voor zich heeft, achter het heerschende wil plaatsen, als de Treurspelen van Vondel, niet de Treurspelen Vondels; de Psalmen van David, niet de Psalmen Davids enz. Desgelijks moet het voorzetsel doorgaans gebruikt worden, wanneer het beheerschte zelfstandig naamwoord een voornaamwoord, het zij met of zonder bijvoeglijk naamwoord, voor zich heeft, als: de bevelen van mijnen vader; de vermaningen van mijnen braven leermeester, Ter enz.

I. 25. Ook twee tweede naamvallen kunnen met elkander vereenigd worden, in welk geval de laatste van den eersten afhangt, als: de onbestendigheid der goederen dezer wereld. Doorgaans moet men ter vermyding van wanluidentheid in deze naamvallen met van omschrijven, als: de vruchten van de beoefening der wetenschappen; de verwaarloozing van het gebod der liefde enz.

C. Over de bijvoeglijke naamwoorden.

I. 26. De bijvoeglijke naamwoorden staan voor de zelfstandige naamwoorden, waartoe zij behooren en volgen de, zelve in naamval, geslacht en getal, als: de naastige leerling;

▷ Werk het lidwoord voorop
nemf + 4ND + 11 (B.I.E.)

ling; de gehoorzame dochter; het brave kind.

I. 27. Van het eerstgenoemde heeft alleen een schynbare uitzondering plaats, wanneer bij eigennamen, ter onderscheiding van anderen van denzelfden naam, het bijvoeglijk naamwoord met het lidwoord voorop achter den eigennaam geplaatst wordt, als: Willem de eerste; Lodewijk de veertiende; Alexander de groote. Immers is dit hetzelfde, als of men zeide Willem, de eerste Willem (in onderscheiding van andere) enz. welk laatste Willem alleen kortheidshalve verzwegen wordt.

I. 28. Bijvoeglijke naamwoorden of deelwoorden komen echter ook somwijlen zonder enig lidwoord achter zelfstandige naamwoorden, als: de lof van de Kluis, eenen held even menschlievend als dapper. Doch in dit geval nemen zij de gedaante van bijwoorden aan, voor zoo verre zij geheel onverbogen blijven, zoo als uit het aangeroerde voorbeeld blijkt, en nog nader blijken kan uit het volgende: Erasmus en de Troos, twee mannen de bewondering van alle eeuwen waardig, dat hetzelfde is als of men zeide, die de bewondering van alle eeuwen waardig zijn. Achter de werkwoorden zijn, worden blijven namelijk is het bijvoeglijk naamwoord altijd onverbogen, als: de boomen zijn groen; de kinderen worden groot; de appels blijven zuur.

I. 29. Een bijvoeglijk naamwoord kan eigenlijk niet zonder een zelfstandig naamwoord plaats hebben. In twee gevallen echter geschiedt dit; 1) wanneer het in betrekking staat tot een kort voorafgaand of volgend zelfstandig naamwoord, als de naastige leerling wordt geprozen, de trage veracht; de gerechtigheid draagt het zwaard in de een, de wreedschaal in de andere hand. 2) Wanneer het zelfstandig naamwoord ligzeden is, als: op den dirden van Wijnmaand werd het belegerd

4ND 4ND 11 (B.I.E.)

▷ Werk het lidwoord voorop
nemf + 4ND + 11 (B.I.E.)

Lijden ^{トシ} ontzet, dat is, op den derden dag

• I. 30. Bij zamengestelde zelfstandige naamwoorden heeft het bijvoegelijk naamwoord eigenlijk alleen betrekking tot het laatste lid der samenstelling, dat het geslachts bepaalt, als: de brave huisvrader, de kunstige uurwerkmaker. Intusschen heeft het gebruik hier van in sommige gevallen een uitzondering gemaakt, als: een zijden kousenmeester; het oude vrouwenhuis enz., waar zijden, oude niet tot meester en huis, maar tot kousen en vrouwen behooren, en als het ware een lid der samenstelling uitmaken; weshalve men dezelve niet ongewoone door een dwarsstreepje met hunne zelfstandige naamwoorden verbinden kan, op deze wijze: zijden-kousenmeester enz.

I. 31. Men kan, vooral in den gemeenzamen spraak, trans, bij de vereeniging van twee bijvoegelijke naamwoorden, die denzelfden uitgang hebben, dien uitgang in het eerste afschaffen en alleen bij het tweede plaatsen, en duidt in dit geval de afschaffing door een dwarsstreepje aan, als: eene troost- en zegenrijke leer; een iis- en inwendig gevoel

I. 32. De bijvoegelijke naamwoorden beheerschen ook naamvallen, en met 1) den tweeden, als: zijns verstandsmagtig; des doods schuldig; zijner onschuld bewust enz.; doch dit gebruik behoort thans voornamelijk tot den hoogerenschrijfstijl, terwijl men in den gewonen spraak - en schrijfstijl zich meestal van voorzetselen of den vierden naamval bedient, als: zijn verstand magtig; den dood schuldig; van zijne onschuld bewust enz. 2) Andere verzoeken den derden naamval, als: niemand is Godde in magt gelijk; uw bezoek is mij aangenaam; een kind moet

ト下者前篇ノ六十七章ヲ見テ知ル可シ

mit opricht tot in omtrent 1844 (p. 15)

zijn ouderen gehoorzaam zijn; het merken is u nuttig enz. In den gemeenzamen stijl echter worden hiervoor meer naamen voorzetselen gebruikt, als: niemand is aan God gelijk; een kind moet gehoorzaam zijn aan zijne ouders; dit is nuttig voor u enz. - 3) Den vierden naamval vorderen die bijvoegelijke naamwoorden, welke maat, gewicht, waarde of ouderdom aanduiden, als: arie ellen lang; tien pond zwaar; vier stuivers waardig; veertien jaren oud enz.

I. 33. De bijvoegelijke naamwoorden regeren, voor zoo verre zij deelwoorden zijn, den naamval, toebehoorende aan het werkwoord, waarvan zij genomen zijn, als: luïheid is eene den mensch ontceerende ondeugd.

I. 34. Wanneer twee voorwerpen, met opzigt tot zekere eigenschap, door middel van den vergrootenden trap met elkanderen vergeleken worden, zoo moet achter dien trap altijd dan komen, als: Pieter is naarstiger en leerzamer dan Karel, Elletje is grooter dan Lotje. In de gegevene voorbeelden ziet men, dat eene ongelijkheid wordt aangeduid. Doch, wanneer men eene gelijkheid wil uitdrukken, zoo geschiedt dit door zoo of even, als, bij voorbeeld: Elletje is even groot als Lotje; ik mees dit zoo goed als gij.

I. 35. De overtreffende trap heeft den tweeden naamval, of een der voorzetselen van, in, onder bij zich, als: de beste der menschen; de liefste van allen; de rijkste in het dorp; de aanzienlijkste onder zijne medeburgers.

I. 36. De bijvoegelijke naamwoorden nemen sommijlen de natuur van bijwoorden aan, wanneer zij namelijk niet dienen, om de eigenschap van eenigen persoon of zaak in te drukken, maar alleen, om de beteekenis van een ander bijvoegelijk naamwoord nader te bepalen, als: eene zachte ruischende beek; eene

zij pit aangemerkt dat hetzelfde ook het algemeen moet afgekeerd worden omdat het op een verkeerde onderstelling rust en zonder de duidelijkheid grootendeels te bevorderen de rede met een onbevallige herhaling van niets beduidende klanken behuurt. in enkelvoud. - die van de persoonlijke voornaamwoorden. moet afgekeerd worden omdat het in afgekeerd moet worden door hetzelfde

aangenaam riekende bloem enz. waar zachts en aangenaam niet tot beek en bloem, maar tot de eigenschappen, die aan beide worden toegekend, behooren.

D. Over de voornaamwoorden.

I. 37. Van de persoonlijke voornaamwoorden (om met aere te beginnen) worden die, welke den eersten en tweeden persoon aanduiden, zonder onderscheid van geslachts gebruikt, omdat deze personen uit hunnen aard reeds genoeg bepaald en kennelijk zijn. De derde persoon daarentegen, die tot allerlei afwezige voorwerpen betrekking heeft, komt in het enkelvoud onder driederlei geslachts voor.

I. 38. Omtrent het vrij gemeenzaam gebruik van gijlie, den, uieden in het meervoud zij aangemerkt, dat hetzelfde over het algemeen is af te keuren, als op een verkeerde onderstelling rustende, en, zonder de duidelijkheid grootelyks te bevorderen, de rede met een onbevallige herhaling van niets beduidende klanken behuurt. Gij toch, hoe zeer thans, ook als enkelvoud, alleen in gebruik zijnde, is oorspronkelijk een meervoud, terwijl di, en in de verbogene naamvallen di, het oude en echte enkelvoud is. Voorts is het gemeenlijk ook van elders genoeg blijkbaar, of de rede tot een of meerdere personen gericht zij.

I. 39. Niets zelden volgt achter een voornaamwoord een zelfstandig naamwoord, het welk ter nadere omschrijving van hetzelfde diens. In dit geval maest het zelfstandig naamwoord met het persoonlijk voornaamwoord in getal en naamval overeenkomen; doch het geslacht kan verschillen, als: ik schonk hem, dien verrader, te onbedachts mijn vertrouwen.

Hij gaf mij, zijnen opregten vriend, gehoor. Dit boek wordt u, den vlytigiten en gehoorzaamsten leerling, ten geschenke gegeven. Het afsterven van hem, de hoop en het sieraad van zijn geslachts, wordt door allen betreurd.

I. 40. Het voornaamwoord van den derden persoon volgt gemeenlijk het geslachts der voorwerpen, waartoe het betrekking heeft, niet dat der woorden, waardoor die voorwerpen worden aangeduid, als: zijne Majesteit gaf te kennen, dat hij verlangde. Het meisje liet het kind vallen, dat zij op haren arm droeg. De Min (Cupido) lachte, toen hij mij zijnen pijl in het hart geschoten had. De woorden zelven intusschen behouden altijd het hun eigen geslachts, als: de pijlen der Min, niet des Mins of van den Min; de wagen van de zon, niet van den zon, ofschoon men van de zon, naar de Heidensche fabelleer als een God voorgesteld, zegt, dat hij zijnen wagen menst.

I. 41. Het wederkerige zich wordt gebruikt, wanneer het merkwoord op den handelenden persoon zelven te rug merkt, als: hij beërft zich niet hem; hij verspreekt zich; zij vermaest zich; zij eigenden het zich toe. — Sommigen vinden men zich ook voor elkanderen gebruikt, als: zij omheldden zich enz. Doch dit gebruik behoort, als onbestaanbaar met den aard onzer tale, verijd te worden.

I. 42. Wanneer het voornaamwoord van den derden persoon niet tot den persoon, die het hoofdonderwerp der rede is, maar tot eenig' ander voorafgaand persoon betrekkelijk is, zoo maest hetzelfde, duidelijkschalre, met de voornaamwoorden deze, die of dezelve vermisfeld worden, b.v: de veldheer was gewond in den slag, en, toen hij door den heelmeester verbonden zou worden, kreeg deze (of dezelve, niet hij)

不快キ重複トシ、及、不愉快キ重複トシ、及、

トシ、及、トシ、及、

トシ、及、トシ、及、

eenen kogel in het hoofd. Dit is het duidelijk, dat met het laatste op den heelmeeſter gedaeld wordt; doch, wanneer voor deze of dergelike het voornaamwoord hij geſteld wordt, zoo ontſtaas er gevaar van misverſtand, aangezien dit hij, volgens den aard onzer tale, tot het hoofdonderwerp der rede, en dus hier tot veldheer, terug gebracht moet worden.

I. 43. Men laas het geſlachts en den perſoon onbepaald: men zingt; men lacht enz. — Voorts dient omtrent dit men nog aangemerkt, dat hetzelve kwalijk tot me overkors wordt, aangezien en geen uitgang is, maar tot het woord zelf behoort.

I. 44. Iemand en het tegengestelde niemand kunnen mede tot de perſoonlijke voornaamwoorden gebracht worden. Ten aanzien van dit laatste merken wij aan, dat hetzelve altijd aan, nooit als achter zich moet hebben, als: ik ken, de niemand in de ſtad aan hem, niet als hem. Hetzelve geldt omtrent niet, nooit, nergens, ander enz.

I. 45. De bezittelijke voornaamwoorden zijn in der daad niets anders dan byvoegelijke woorden, van de perſoonlijke voornaamwoorden gevormd. Dus dien hoofde volgen zij ook, bij hunne verbinding met zelfſtandige naamwoorden, de regelen, die te voren omtrent de byvoegelijke naamwoorden zijn opgegeven.

I. 46. Wij hebben, zoo in het enkel- als meervoud, twee bezittelijke voornaamwoorden van den derde perſoon voor de beide geſlachten, zijn, namelijk, hij en haar, welke wij onderscheiden gebruiken, naar mate van een man, nelyk of vrouwelyk voornep gesproken wordt. Dus zegt men van eenen koning, zijn, van eene koningin, hare majesteit, en zoo in alle andere gevallen. Wij maken hier,

van voornamelyk gewag, om te doen opmerken, welke eene aanmunt van diidelykheid zulks aan onze taal geeft boven vele andere talen, die eene dergelyke onderscheiding missen.

I. 47. De bezittelijke voornaamwoorden worden, even als de perſoonlijke (zie I. 40.) op het geſlachts van den perſoon, niet op dat van het woord, betrekkellyk gemaakt, als: de Ceter (Cupido) schiet zyne pylon; de zon (voor den zonnegod genoemd) beklimt zynen wagen; het myff verwaarloost hare kin, deren ma.

I. 48. Wanneer zelfſtandige naamwoorden van het zelfde geſlachts en getal voorafgaan, kan het sommiglen onzeker zijn, waartoe het bezittelyk voornaamwoord gebracht moet worden. In dit geval behoort men voor zjne, hij, ne of hare, den tweeden naamval deszelfs of dergeliker in plaats te ſtellen, wanneer een andere dan de handelende of hoofdpersoon der rede bedoeld wordt, waartoe het bezittelyk voornaamwoord in zynen aard terug keert. Dus moet men zeggen: Titius meldt zynen vriend, dat hij deszelfs huis verkooft heeft; wanneer niet het huis van Titius, maar dat van zynen vriend bedoeld wordt. Doch, zoodra het verband der rede alle onzekerheid hieromtrent uitsluit, behoort men zich aan het voorgestelde niet te houden. Dus, bij voorbeeld, is er geene zwaargheid, om te zeggen: Titius meldt zynen vriend, dat hij aan zyn verzoek voldaan heeft, mijl de zin hier genoeg leert, dat het laatste zijn niet anders dan tot vriend behooren kan.

I. 49. Oefter de werkwoorden zijn, lyven enz. worden de bezittelijke voornaamwoorden ook, even als de byvoegelyke naamwoorden, overbogen gebruikt, als: de bezitting is mijn;

△ worden gebruikt wanneer ze zoo niet met zelfstandige naamwoorden
of in betrekking tot dezelve staan als wanneer op zichzelf staan

hes goed blijft uw. Ook vooraan: zijn is de erfenis; uw is
hes rijk.

I. 50. Ontrent de vragende voornaamwoorden merken mij
eerstelijk aan, dat men in denzelfden naamval moet antwoor-
den, waarin gevraagd wordt, als: wien behoort dit boek? mij
(voluit: mij behoort dit boek). Wie heeft dit geschreven? mijn
broeder, (voluit: mijn broeder heeft dit geschreven).

I. 51. Nog merken mij aan, dat, in plaats van de vra-
gende voornaamwoorden, in de verbogene naamvallen, van
zaken dikwijls waar gebruikt wordt, als: waarran (van
melke zaak) wordt hij beschuldigd? waaroner (over melke
zaak) hebt gij gesproken? Ook, wanneer personen bedoeld
worden, zoo behoort men, buiten den stijl der dichtkunst, zich
van de voornaamwoorden te bedienen, als: van wien (van
melken persoon) spreekt gij? wien (melken persoon) zal het
gelden?

I. 52. De aanwijzende voornaamwoorden, die genoemd, om,
dat zij onderscheidene vormen aanwijzen, worden zoo wel met
zelfstandige naamwoorden, of in betrekking tot dezelve, als op
zichzelve staande, gebruikt, als: die som is moeilijk. Kun gij
dezelve (niet som) maken? zulk n, die begeert zijn iets
nuttigs te leren, wordt de gelegenheid daartoe aangeboden.

I. 53. Men wachte zich voor het overtollig gebruik
van het voornaamwoord die, dat, als: mijne moeder die heeft
hes gezegd; hes kind, dat is gevallen; voor: mijne moeder
heeft hes gezegd; hes kind is gevallen. Somwijlen echter, wan-
neer op den genoemden persoon een breedere omschrijving vol-
gt, is het gebruik van het voornaamwoord tot herordering
van den nadruk dienstig, als: de brave leerling, die zijne
onderwijzers bemint en verblijdt, die altijd zich g, merkzaam

前節六八章の二節

△ mit betrekking tot opzigt 中中中中中

en oplettend is, die is lof en belooning waardig.

I. 54. Door deze duidt men iets, dat nabij en tegen,
woordig is, door gene iets meer afgelegen van, als aan
deze en gene zijde der rivier. ook met betrekking tot
een zelfstandig naamwoord, als: Pieter en Klaas zijn van
een geheel tegengesteld gedrag; deze (Klaas) doet alles, wat
zijne ouders en leermeesters hem gebieden, gene (Pieter) weis-
gers steeds hin te gehoorzamen. Wanneer men van drie za-
ken spreekt, die van elkander af liggen, zegt men van de na-
ste deze, van de middelste die, en van de verst afgelegene
gene, als: ik zit in deze kamer, zij in die en hij in gene.
Deze en gene worden ook dikwerf bijeengevoegd, om ver-
scheidene onbepaalde dingen van eene soort aan te duiden,
als: ik heb dit uit deze en gene omstandigheden opgemaakt.

I. 55. Het onzijdige dit wordt altijd voor het merkwoord
zijn gebruikt, ook wanneer daarop een zelfstandig naamwoord
van het mannelijk of vrouwelijk geslacht, of in het meervoud
volgt, als: dit is zijne geliefte bezigheid; dit zijn de nuttigste
oefeningen. Hier voor dit te stellen deze, strijdt tegen den
aard van ons taalgebruik; gelijk daarmede niet minder strij-
dig is het voornaamwoord achter het merkwoord te plaas-
ten, bij voorbeeld: de zaak is deze; mijn vermaak is dit;
voor: dit is de zaak; dit is mijn vermaak.

I. 56. In plaats van de aanwijzende voornaamwoor-
den deze en die, kan men, doch in den ongebonden stijl
alleen van zaken, niet van personen, in de verbogene
naamvallen ook hier en daar gebruiken, als: er is hiervan
(van deze zaak) veel gesproken; ik sla daaraan (aan die zaak)
geen geloof.

I. 57. De gene, het gene behoort tot de aanwijzende,

前節六八章の二節

前節六八章の二節

niet tot de betrekkelijke voornaamwoorden. Men mag dus niet zeggen; hes gerichts, hetgeen (voor hetmelk) ver spreids words, is ongegrond. Intüschen is hetgene of hes geen voor hetgene das needs door het gebruik gemettigd, als: hetgeen ik zeg is waarheid.

I. 58. Dezelve en dezelfde verschillen grootelyks in nadruk van beteekenis. Hes eerste zegt enkel zoo veel, als die, en words alleen met opzigt tot een voorgaand zelfstandig naamwoord gebruikt; hes laatste verzekert, dat hes niemand anders is, dan de bekende of bedoelde persoon, en heeft doorgaans een zelfstandig naamwoord bij zich. Hes een en ander is slykbaar in hes volgend voorbeeld: ik vroeg naar den leerling, die zoo fraai geschreven had; de meester mees mij denzelven en vroegde er bij: dezelve jongen miens ook in hes leren uit. Somtijden words dezelfde ook zonder zelfstandig naamwoord gebruikt, als: hy is nog dezelve, die hy altijd was; of ook eenvoudig: hy is nog altijd dezelve.

I. 59. De betrekkelijke voornaamwoorden, die eenetüscheningeroegde uitdrukking naar een te voren genoemd voorwerp terug voeren, komen met hetzelve in getal en geslachts overeen, maar hangen, met opzigt tot hunnen naamval, van de beheersching af, bij voorbeeld: hes kind, dat sich mel gedroags, words door ieder bemind. (Mijn vader, miens woorden ik altijd geloof, heeft mijdis gezegd.) De prijs, dien of melken ik ontrangen heb, bestaat in een fraai boek.

I. 60. Wanneer twee of meer zelfstandige naamwoorden voorafgaan, zoo moet hes voornaamwoord, dat op dezelve betrekking heeft, in hes meervoud staan, als: de

achtig, toegruiching en hes vertrouwen, welke hün ten deel nielen, niet hetmelk hün ten deel niel, dat verkeerd zou zijn.

I. 61. In gevalle hes betrekkelijk voornaamwoord tot eene gehele rede terug keert, komt er geene bepaling van hes geslachts te pas, en words derhalve hes voornaamwoord in hes onzijdige geslachts gesteld, als: ik vond de kinderen bezig met hünne les te leeren, das mij zeer aangerlaam was.

I. 62. In een enkel geval words hes zelfstandig naamwoord herhaald, wanneer, namelijk, dis laatste te verre van hes eerste verwijderd is, om de betrekking duidelyk te maken, bij voorbeeld: de meester had den leerlingen eene taak opgegeven, die, zij gedurende den tyd, das de school roude stil staan, moesten afmerken; welke taak zij, by hünne terugkomst, allen, afgedaan, medebragten.

I. 63. Melke of demelke words meestal in den dectigen, hes kortere die doorgaans in den gemeenzamen styl gebruikt. Men kan echter hes laatste ook in den meer verhevenen styl, ter behagelyke afmifeling, bezigen. Ook words hetzelve in den eersten naamval gemeenlyk achter de persoonlyke voornaamwoorden gebruikt, als: ik, die u bemind; hy, die mijn vriend wil zijn; wy, die uw geluk beoeten. In de verbogene naamvallen daarentegen words liefst mie of melke geberigt, als: hy, mien ik mijn geluk te danken heb; zij, melken (of mien) de fortune gunstig gemeest is ena.

I. 64. Hetgeen ten aanzien der vragende voornaamwoorden is aangemerkt, dat namelijk daarvoor in de verbogene naamvallen, wanneer van zaken gesproken words, waar gebruikt kan worden, geldt insgelyks omtrent de betrekkelijke, als: de pen, waarmede ik schryf; de grond, waarop mij

kan 其 運物 力 指 之 上 運 理 上 力 之 出 来 之 事
mogen 其 運物 力 指 之 上 運 理 上 力 之 出 来 之 事
volgens hetgeen dat baren aangemerkt is

het verleden deelwoord verbonden, als: ik wil mijnen last volvoerd hebben; ik wil het kind niet bedorven hebben, dat is: ik wil dat mijn last volvoerd worde, ik wil niet, dat het kind bedorven worde.

I. 84. Voorts geschiedt, volgens het boven aan gemerkte, de verbinding van twee merkwoorden, door het nader bepalend merkwoord in de onbepaalde wijze met of zonder te achter het eerste te plaatsen. Of de onbepaalde wijze zonder te worden verbonden, 1) die merkwoorden, welke slechts eene omstandigheid aanduiden, die tot elk bedrijf betrekkelijk kan gemaakt worden, terwijl de handeling zelve door de onbepaalde wijze wordt uitgedrukt. Deze zijn durven, kunnen, laten, moeten, mogen, willen, zullen, als: ik durf den meester niet tegenspreken; hij kan dien last niet dragen; hij laat een huis bouwen; ik moet deze taak afwerken; ik mag hem niet lyden; gy moogt dit niet doen; (dat wil niet zeggen (waar willen zoo veel als een hulpwoord is) ook ik wil u alle hulp bewijzen; dit zal niet gebeuren. 2) Enige andere merkwoorden, waarvan de zin en handeling met die van het volgende merkwoord in de onbepaalde wijze als eene onafgebroken keten uitmaken. Van dien aard zijn: helpen (voor noemen, wans in den zin van hevelen heeft het de onbepaalde wijze met te achter zich) helpen, hooren, leeren, noemen, voelen, zien, als: dat heeft ik merken; hij hielp mij mijn goed pakken; ik hoor de vogels zingen; ik leer op de fluit spelen, ook voor ondoen, als: hij leers de kinders lezen; dat noem ik tyd vermisten; ik voel mijn hart kloppen; ik zie

een' ooyevaar vliegen.
I. 85. De onbepaalde wijze zonder te komt voort, ook achter blijven, als: hij blijft liggen; hij blijft doorlezen; achter gaan, als: ga eens zien, wat daar gebeurt; en, in den gemeensamen stijl, gaan slapen, gaan liggen, gaan eten enz.; achter komen, als: ik kom eens zien, hoe zij het maakt; achter vinden, als: ik vond dat papier op straat liggen.

I. 86. Daar onze merkwoorden geen eigen lij, denden vorm hebben, maar dezen alleen door middel van hulpwoorden verkrijgen, zoo wordt de onbepaalde wijze zoo met in een' lijdenden als bedrijvenden zin bij ons gebruikt. Dus kan: ik zie hem slaan, ik hoor hem roepen, zoo met beteekenen: ik zie, dat hij slaat; ik hoor, dat hij roept; als: ik zie, dat hij geslagen, ik hoor, dat hij geroepen wordt. Hierin zou sommigen dubbeltinnigheid kunnen geboren worden, welke men, of door omkering, of op enige andere geschikte wijze, moet trachten te vermijden.

I. 87. Clochter andere merkwoorden volgt de onbepaalde wijze met te, een voorzetsel, dat zooveel als tot beteekent. Dit voorzetsel komt voort de onbepaalde wijze, zoo dikmaat de beteekenis van het eerste merkwoord slechts eene strekking, toenadering heeft tot die van het volgende. Zie hier enige voorbeelden. Ik begeer, verlang, mensch hem te spreken. Ik hoop daar toe in staat te zullen zijn. Ik denk (den voorneming) morgen naar buiten te gaan. Ik zal trachten, zien (voor trachten), pogen u te helpen. Ik ben bereid, gezind, genegen, verpligt u dien dienst te bewijzen. Ik be-

Handwritten notes on a separate piece of paper attached to the right edge of the page.

strekking 伸縮
 toenaairing 進退
 ligen 立
 splaken 裂

veel, ik gelast, ik hees, ik gebied, ik verbied u dit te doen. Hij mees zich niet naar anderen te schikken. Hij vergas zijne booschap over te brengen. en zoo in honderd anderen. Ook achter zijn, vallen, hebben en staan volgt de onbepaalde wijze met te, om daardoor eene mogelykheid of noodzakelykheid uit te drukken, als: hij is daar altijd te vinden, d. i. hij kan daar altijd gevonden worden; er valt nog veel op aan te merken, d. i. er kan nog veel op aangemerkt worden; er is nog veel te betalen, d. i. er moet nog veel betaald worden; ik heb nog iets te verrigten, d. i. ik moet nog iets verrigten; er staas ons nog veel te duchten, d. i. wij maecten nog veel duchten. — Desgelijks koms achter het voorzetsel sonder doorgaans de onbepaalde wijze met te, als: hij ver- trook zonder afscheid te nemen. In een enkel geval nochtans words te meggelaten, als: hij ging zonder eten naar bed. — Eindelyk words ook de onbepaalde wijze met te gebruikt, wanneer dezelve het onderwerp der rede uitmaakt, als: het behage mij u te hooren; het is mijn plicht u te gehoorzamen, of ook: u te gehoorzamen is mijn plicht.

I. 88. Die werkwoorden, welke de onbepaalde wijze zonder te achter zich ontrangen, hebben in den volmaakte en (meer dan) volmaakte verledenen tijd de onbepaalde wijze achter het hulpwoord, als: ik heb hem zien wandelen; ik heb hem hooren spreken; hij heeft mij helpen draagen; ik heb hem doen verhuipen; ik heb hem laten schrijven, en zoo in alle anderen.

I. 89. Die werkwoorden daarentegen, welke de onbepaalde wijze met te achter zich ontrangen, behouden

afwijking 偏倚
 (hij is komen te overlijden)

in den volmaakte en meer tijd de gewone wijze van mij gelast, berolen u dit te behoopen, verlangd, gemenscht beloofd hem dit te zullen geenen dienst te doen enz. — tans eenige uitzonderingen, als b. v. hij is komen te overlijden, dit niet behooren te doen; met die zwaarigheid niet weten te trachten, pogen, zoeken somwijls in plaats van het deelwoord, lijk is verder nog de afwijking den staan, liggen, zitten plaats men in de beide eerste tyden; hij ligt of lag te slapen; schrijven; terwijl men daarentegen in een vormwaas en meer dan volmaakte verledenen tijd zegt: ik heb of had staan wachten; hij heeft of had liggen slapen; ik heb of had zitten schrijven.

4. Verbinding van een werkwoord met een zelfstandig naamwoord.

I. 90. Een zelfstandig naamwoord kan op tweederlei wijze met een werkwoord verbonden worden, of als het beheerschende, of als het beheerscht worden, de deel. In het eerste geval schikt zich het werkwoord in getal en persoon naar het zelfstandig naamwoord, als: de klok slaat; de haan kraast; wij verlan-

川本 三郎 先生 著 説小の事 卷之六 上ノ部 五ノ章 五ノ節
 上ノ部 五ノ章 五ノ節
 右者 九ノ章 九ノ節 一ノ目
 上ノ部 五ノ章 五ノ節
 上ノ部 五ノ章 五ノ節
 上ノ部 五ノ章 五ノ節

neel, ik gelast, ik hees, ik gebied, ik verbied u dit te doen. Hij mees zich nies naar ^(over te brengen) anderen te schikken. Hij vergas zijne boodschap ^(over te brengen): en zoo in honderd anderen. Ook achter zijn, vallen, hebben en staan volgt de onbepaalde wijze met te, om daardoor een mogelykheid of noodzakelykheid uit te drukken, als: hij is daar altijd te vinden, d. i. hij kan daar altijd gevonden worden; er valt nog veel op aan te merken, d. i. er kan nog veel op aangemerkt worden; er is nog veel te betalen, d. i. er moet nog veel betaald worden; ik heb nog iets te verrigten, d. i. ik moet nog iets verrigten; er staas ons nog veel te duchten, d. i. wij moeten nog veel duchten. — Desgelijks komt achter het voorzetsel zonder doorgaans de onbepaalde wijze met te, als: hij ver trok zonder afscheid te nemen. In een enkel geval nogtans wordt te meggelaten, als: hij ging zonder eten naar bed. — Eindelyk wordt ook de onbepaalde wijze met te gebruikt, wanneer dezelve het onderwerp der rede uitmaakt, als: het behage mij u te hooren; het is mijn plicht u te gehoorzamen, of ook: u te gehoorzamen is mijn plicht.

I. 88. Die werkwoorden, welke de onbepaalde wijze zonder te achter zich ontrangen, hebben in den volmaakte en ^(meer dan) volmaakte verledenen tyd de ^(onbepaalde) wijze achter het hulpwoord, als: ik heb hem (zich) wandelen; ik heb hem hooren spreken; hij heeft mij helpen draagen; ik heb hem doen verhuizen; ik heb hem laten schrijven, en zoo in alle anderen.

I. 89. Die werkwoorden daarentegen, welke de onbepaalde wijze met te achter zich ontrangen, behouden

afwijking: ^(hij is komen te overlijden) ^(hij is komen te overlijden)

in den volmaakte en meer dan volmaakte verledenen tyd de ^(onbepaalde) wijze van ^(verraag) verragging, als: men heeft mij gelast, bevolen u dit ter hand te stellen; ik heb gehoopt, verlangd, gemenscht hem te spreken, ik heb beloofd hem dit te zullen geven; ik had gemeend u eenen dienst te doen enz. — Van dezen regel zijn nog, tans eenige uitzonderingen, als komen voor gebeuren; s. v. hij is komen te overlijden; behooren, als: ik had dit niet behooren te doen; meten, als: ik heb mij niet die zwaarheid niet weten te redden. Ook kunnen trachten, pogen, zoeken somwijlen de onbepaalde wijze, in plaats van het deelwoord, aannemen. — Opmerkelijk is verder nog de afwijking, welke in de werkwoorden staan, liggen, zitten plaats heeft. Hier toch zegt men in de beide eerste tyden: ik sta of stond te wachten; hij ligt of lag te slapen; ik zit of zat te schrijven; terwijl men daarentegen in den volmaakte en meer dan volmaakte verledenen tyd zegt: ik heb of had staan wachten; hij heeft of had liggen slapen; ik heb of had zitten schrijven.

4. Verbinding van een werkwoord met een zelfstandig naamwoord.

I. 90. Een zelfstandig naamwoord kan op tweederlei wijze met een werkwoord verbonden worden, of als het beheerschende, of als het beheerscht worden, de deel. In het eerste geval schikt zich het werkwoord in getal en persoon naar het zelfstandig naamwoord, als: de klok slaas; de haan kraas; wij verlan,

Pachan 二
101 三

I. 101. Desgelijks komt de derde naamval bij vele onzijdige werkwoorden, als: hij blijft zijnen vriend steeds bij; hem is onrecht geschied, het bekwam hem kwalijk; het smaakt mij goed, de pen viel mij uit de hand; de hoed is hem van het hoofd gewaaid, en zoo in vele anderen. Somwijlen gebruikt men voor den derden naamval ook het voorzetsel aan met den vierden, als: dit boek behoort aan Pieter; hij heeft veel goeds aan mij gedaan.

F. Over de telwoorden.

I. 102. De telwoorden worden doorgaans, even als de byvoegelijke naamwoorden, voor hunne zelfstandige naamwoorden geplaatst, als: vier meken; zes maanden; tien guldens; op den derden dag der maand. Somwijlen echter komen dezelve achteraan, als: in het jaar vijftienhonderd twee en zeventig werd de Briel door de Watergeuzen ingenomen. Ook bij de aanhaling van een plaats uit eenig boek, mag by men zich liefst van cijferletters bedienen, als: Psalm 1, vers 3.

I. 103. Omtrons de urengetallen moet het volgende worden aangemerkt. Het meervoudige ^{woord} uren heeft een merkwoord in het enkelvoud bij zich, als: het is drie, vijf, twaalf uren. Ook wordt het woord uren somtijds weggelaten, als: de klok slaas zes; hij kwam na half twaalf. In dit geval wordt het telwoord niet zelden verbogen, als: ik ben voor zesfen opgestaan; ik zal na vyfen bij u komen.

I. 104. Schoon de telwoorden doorgaans geen lidwoord voor zich dielden, kan en moet dit echter som-

是ハ、ギ、エ、レ、ノ、フ、ニ、件、ヲ、
珍、シ、キ、事、ト、カ、シ、メ、テ、
ク、フ、カ、ル、ル、也、
ト、カ、ル、ル、也、

naamlijk het
Copy written
by
Pachan 二
101 三

wijlen plaats hebben, wanneer zeker bepaald getal^{gen} root, werpen, met uitsluiting van andere, bedoeld wordt, als: hij heeft de zes dukaten verdiend, die namelijk, welke als belooning van zeker bedrijf werden uitgeloofd. Geef mij de tien guldens, die namelijk, welke voor u liggen, of van melk gesproken werd. Thales was een van de zeven Wijzen van Griekenland, d. i. een van die zeven mannen, die, bij uitsluiting van anderen, de Wijzen genaemd worden.

I. 105. Natuurlijk staas bij een meervoudig telwoord een zelfstandig naamwoord in het meervoudige getal, als: het kind is zestien maanden oud; het linnen kost zes, tien stuivers de el. Hiervan echter is eene enkele uitzondering. Zoo niet het gebruik dat, wanneer het getal een, boven honderd en duizend is, het zelfstandige naamwoord in het enkelvoud gesteld worde, als: honderd en een gulden; tweehonderd en eene el; duizend en eene blad, zijde; drieduizend en een jaar. Inderdaad echter is dit minder eene uitzondering, dan met eene verkorte wijze van spreken, als: honderd en een gulden, voor honderd guldens en een gulden; tweehonderd en eene el, voor tweehonderd ellen en eene el, en zoo in de overigen. Desgelijks hebben de telwoorden, met half zamengesteld, schoon inderdaad eene meerderheid aanduidende, echter een zelfstandig naamwoord in het enkelvoud bij zich, als: der, dehalf el; vierdehalve stuiver; zesdehalve gulden.

I. 106. Opmerkelijk ook is de keurige onderscheiding, welke ons taalgebruik heeft ingevoerd, wanneer maten, sommen en gemigten, of als verdeeld, of als vereenigd, voorkomen. In het eerste geval staan zij na,

tielrlyk in hes meervoud, wanneer hes daarbij gervogde telwoord eene meervoudheid aanduidt. In hes laatste geval daarentegen staan zy in hes enkelvoud, ofschoon ook hes telwoord een meervoudig getal beteekent. Dus zegt men: er zijn vier lasten ^{van} tarwe, wanneer iedere last op zich reken is en afzonderlyk words aangemerkt. Doch, wanneer daarentegen deze vier lasten slechts eene ver, gaderde menigte ^{van} tarwe uitmaken, zoo zegt men: er is vier last tarwe. Desgelyks zegt men: daar zijn honderd guldens, wanneer men honderd stukken van die munt bedoelt. Doch, wanneer men slechts op de hoeneelheid gel, ds ziet, zonder de byzondere geldsoort in aanmerking te nemen, zoo zegt men: daar is honderd guldens, hes zijde waarde daarvan in ^{andere} geldmuntten, of ook in guldens reken voorhanden zy. Hetzelve heest ten aanzien van gemigten plaats. Zoo zegt men: tien ponden ^{van} suiker, thee, wanneer de ponden afzonderlyk gewogen en gepakt zijn, maar integendeel, een suikerbrood van dertig pond; een kistje thee van honderd pond.

I. 107. Omtrent hes woord beide moet aangemerkt worden, dat hetzelve in hes enkelvoud geplaatst words, wanneer hes niet tot twee afzonderlyke voorwerpen, maar tot twee zaken betrekking heest, welke als een geheel beschouwd kunnen worden, b. v.: hij is gewoon veel te eten en lang te slopen; beide is schodelijk voor de gezondheid.

I. 108. Omtrent al, alle, welke men tot de algemeene telwoorden kan brengen, hebben wij insgelyks het een en ander aan te merken. Al words onverbuigelyk gebruikt, wanneer hes voor een lidwoord of bezittelyk

X ook in het meervoud kan het niet verbogen worden, b. v. al mine bezittingen zijn verloren; al onze pogingen zijn vruchteloos. 四十一

voornaamwoord komt, als: hij deed al den arbeid; ik heb al mijnen raad uitgeput; ik heb hem in al zynen kommer getroost; al mijne vreugde is vervlogen. In hes meervoud echter kan hes ook verbogen worden, b. v. alle mine bezittingen zijn verloren; alle onze pogingen zijn vruchteloos. — Alle in een verzamelden zin genomen, en zoo veel als gansch, geheel beteekenende, blijft onverbogen, als: ik neem alle arbeid, die daaraan vast is, gemillig op mij. Door achteloosheid versteekt men zich van alle voorspoed. Hij ziet alle kommer geweken. De ^{meeste} verdooft alle gevoel van deugd. — Desgelyks blijft hes onverbogen, wanneer de daarbij gervogde zelfstandige naamwoorden, schoon in hes enkelvoud staande, echter een verzamelden zin hebben, als: ik ken alle man van die plaats; men hoort er alle dag van; deze gewoonte heerscht onder alle volk. — Daarentegen words alle verbogen, wanneer hes de beteekenis van elk, ieder, allerlei heest, b. v.: hij is afkeerig van allen arbeid. Ik geeft zich aan allen wellust over. Sindslyk zy nog gezegd, dat alle dikwerf diens, om den zin van hes woord, waarbij hes gervogd is, te versterken, b. v.: ik leg ^{er} mij daarop met allen mogelyken ^{er} toe; hij vermaande hem daartoe met allen ernst.

I. 109. Aller, gervogd by den overtreffenden trap der byvoegelyke naamwoorden, beteekent zoo veel als van allen. Dit is allergrootste, allerbeste, de grootste, de beste van allen. Hieruit blykt hes, dat deze ⁱⁿ uitbreiding van den overtreffenden trap verkeerdelyk gebruikt words, zoo dikwerf er slechts van twee voorwerpen gesproken words.

G. Over de bywoorden.

I. 110. Daar de meeste onzer byvoegelyke naamwoor- den ook als bywoorden kunnen gebruiks worden, zoo kan hes somwijlen onzeker zijn, of men een woord als byvoe- gelyk naamwoord, of als bywoord moet aanmerken; met andere woorden, of men hetzelve tot hes werkwoord of tot een naast voorgaand zelfstandig naamwoord betrek- ken moet. Dus kan b. v. de uitdrukking hij beschryfs hem eenvoudig, evenzeer beteekenen, hij beschryfs hem op eene eenvoudige wijze, als hij beschryfs hem als iemand die eenvoudig is. Words nu dit laatste bedoeld, zoo moet men de dubbelzinnigheid door eene nadere verkla- ring ontvryken; hij beschryfs hem als eenvoudig, of als een eenvoudig mensch.

I. 111. De bywoorden moeten altijd onmiddellijk bij en doorgaans voor hes woord geplaatst worden, waar hinne werking vereischts words, als: hes is mij altijd aan genaam u dienst te doen, niet hes is altijd mij aangenaam, u dienst te doen. Dikwerf kan door verplaatsing des bywoords een geheel andere zin geboren worden. Zoo be- teekent hes zeggen: hes is mij niet geoorloofd te gaan, ge- heel iets anders, dan: hes is mij geoorloofd niet te gaan.

I. 112. Om eene gelykheid in de wijze van werken aan te duiden, berigt men de woordjes zoo, even en als, b. v. Pieter kens zijne les zoo of even goed als Karel. Eene ongelijkheid words uitgedrukt door den vergrooten, den trap met dan, als: Pieter kens zijne les beter dan Karel. Wanneer men eene zaak, ten aanzien der werkin,

此の如く明かに示すに非ざるは唯の誤りなり

此の如く明かに示すに非ざるは唯の誤りなり

ge, boven alle overige verheft, zoo bedient men zich van den overtreffenden trap, als: Pieter kens zijne les hes beste. Of men plaatst voor dien trap ten of op hes, als: hij vermaande hem ten ernstigste, hij verzocht mij op hes vriendelykheit.

I. 113. Oudtyds plags men in onze taal twee ont- kenningswoorden bijeen te voegen, om de ontkenning te versterken, waartoe men zich gemeenlyk van en, by omzetting voor ne, bediende, als: ik en mist niet, wat te doen. Doch hes tegenwoordige gebruik heeft ais ge- heel verworpen en dus geen byeenvoeging van twee ontkenningswoorden. Men berigt dus nimmer hes woor- de niet by een werkwoord, waarin reeds eene ontken- ning ligt opgesloten, als: hij ontkende dit niet gedaan te hebben, voor hij ontkende dit gedaan te hebben: zelfs niet by woorden, waarin de ontkenning niet zoo duidelyk uitspreekt is, als: wacht u hes niet te zeggen, voor wacht u hes te zeggen. Niet words ook meermalen gebruiks, om de bevestigende uitdrukking te versterken, als: Hoe groos was niet mijne verwondering toen ik hem voor mij- ne oogen zag staan!

此の如く明かに示すに非ざるは唯の誤りなり

此の如く明かに示すに非ざるは唯の誤りなり

H. Over de voorzetselen.

I. 114. De natuur en het gebruik der voorzetselen, mitgeders hinne veraveling in scheidbare en on- scheidbare zijn, naar wy vertrouwen, is de spraakkunst genaeg bekend. Wy zullen derhalve hier eenige andere aanmerkingen omtrent dezelve in het midden brengen.

I. 115. De voorzetselen, voor een zelfstandig naam,

moort komende, beheerschen hetzelve, of, met ande, re. moorden, plaatsen hetzelve in een verbogenen naamval. Oudtijds was deze veelal de tweede, waar van wij nog de sporen overig hebben in mes der tijd, voor s hands, in der daad, in aller jyl, van ouds, ter gaeder trouw enz. Thans is dit gebruik van den twee den naamval, met uitzondering van de genoemde en enige andere uitdrukkingen, geheel verouderd.

I. 116. In de meeste spraakkunstige opstellen worden wel aan de voorzetsels onderscheidene naamval len toegekend, doch zonder genoegzamen grond. In der daad beheerschen de voorzetsels, naar ons taalgebruik, alleen den vierden naamval; en de zoogenaamde tweede en derde naamvallen met van en aan (als: het bevel van den koning; ik heb het aan de kinderen gegeven) zijn niet anders, dan omschrijvingen dier naamvallen door middel der voorzetselen van en aan, met den vierden naamval vereenigd. Men zal dit duidelyk gevoelen, wanneer men in de gegeven voorbeelden, in stede van de voorzetselen van en aan, den tweeden en derden naam val bezigt. het bevel des konings, ik heb dit den kinderen gegeven. Van geene meerdere waarde zijn de verdere onderscheidingen, welke ten aanzien van de beheersching der voorzetselen gemeenlyk worden voorge dragen.

I. 117. Wanneer twee of meer zelfstandige naam woorden hetzelfde voorzetsel by zich hebben, is het doorgaans voldoende, dit slechts eenmaal te bezigen, als: door geboorte, opvoeding en pligt is mijn hart aan u niet nocht. Somwylen echter wordt het voorzetsel

Handwritten notes in a different script, likely Dutch or German, located at the top of the right page.

nadrüksshalve herhaald, als: door list, door verraad, door geweld u zelven verheven hebbende, hebs gij ^{val} uwen val dubbel verdiend. De brave man behoort zich door lief noch leid, door hoop noch vrees, door list noch ge meld van zynen pligt te laten afrekken. Ook is de her haling meestal noodzakelyk, zoo dikwerf twee zelfstandige naamwoorden, door tusschenkomst van enig voegwoord, van elkanderen gescheiden worden, als: hij is noch met zachtheid noch met hardheid te regeren. Hes is deels door uwe, deels door myne schuld geschied. Hes is zoo mel voor u, als voor hen dienstig. Ik heb niet alleen voor mij zelven, maar ook voor u gesproken.

I. 118. De onmiddellyke byeenplaatsing van twee voorzetselen brengt altyd enige hardheid en onduidelyk heid voort, en moet uit dien hoofde vermyd worden, als: door mes zwaarden gewapende mannen werd hij aangegre pen; beter: hij werd aangegrepen door mannen, die met zwaarden gewapend waren.

I. 119. De voorzetselen worden gemeenlyk geplaatst voor de zelfstandige naamwoorden, tot welke zij beho ren. In enkele gevallen nochtans komen zij achter dezelfde, als: het regende den ganschen dag door. Hij deed den ge heelen weg over zyn mond niet open. Ik ging de gehee le rij langs. Ook worden halve, mege en waarts, die ge meenlyk, doch minder nauwkeurig, den naam van voor zetselen dragen, achter de zelfstandige naamwoorden geplaa st, als: ambtshalve; pligtsmege; huuswaarts.

I. Over de voegwoorden

I. 120. De zelfstandige naamwoorden, tusschen welke de verbindende en uitsluitende voegwoorden geplaatst worden, komen altijd in naamval, doch niet in geslachts en getal ^(overeen), als: ik vond daar den meester en zijne leerlingen; ik heb noch hem, noch haar gezien; jongen zoo mel als ouden moeten sterven.

I. 121. Men zegt gemeenlijk, dat sommige voegwoorden de aantoonende, andere de aanvoegende wijze beheerschen; doch deze voorstelling is minder nauwkeurig, daar de wijze door den aard des voorstels, niet door de voegwoorden bepaald wordt. Zoodra namelijk iets als zeker en stellig wordt voorgedragen, behoort de aantoonende wijze plaats te hebben, terwijl de aanvoegende alleen bij onzekere en twijfelachtige voorstellen te pas komt. Van daar, dat het zelfde voegwoord nu eens de aantoonende, dan de aanvoegende wijze achter zich verkrijgt, als: ik vrees, dat hij reeds overleden zij; ik geloof, dat hij reeds vertrokken is.

I. 122. Intusschen zijn er voegwoorden, die altijd de aantoonende wijze achter zich hebben, terwijl andere altijd de aanvoegende vereischen. Tot de eerste soort behooren, want, omdat, dewijl, naardien, zoodas en vele anderen, welke bij geene onzekere voorstellen passen, als: omdat Pieter een naarstig leerling is, wordt hij beloond. Ik heb hem dikwijls gezegd, zoodas hij geene onkunde kan voormenden, enz. Tot de laatste soort behooren opdas, ten einde, mits en ten zij, waarvan de twee eersten een oogmerk, de beide laatste een voorwaarde aanduiden, en die dik ^(al) allen een voorstel meer of min onbeheerschen laten, als de landman menschen naar regen, opdas

(of ten einde) zijn akker vruchtbaar worde. Ik zal aan Pieter zijne stoutheid vergeven, mits hij zich in 't vervolg daarvoor wachte. Ten zij hij zich merkelyk verbeterde, zal er van hem nooit iets goeds worden.

K. Over de tusschenwerpselen.

I. 123. De tusschenwerpselen, als geene klare voorstellingen, maar alleen gewaarwordingen aanduidende, zijn eigenlyk voor geene verbinding met andere woorden vatbaar, en kunnen gevolgelyk niets beheerschen. Nochtans ontrangen zij onderscheidene naamvallen achter zich; doch deze worden niet door de tusschenwerpselen, maar alleen door de betrekking bepaald, waarin men zich de zaken of personen voorstelt, als: Helaas! ik ongelukkige! Wee den rampzaligen, die zich aan de ondeugd overgeeft.

I. 124. Zij worden doorgaans aan het begin eener rede geplaatst, als: helaas! was zal ik gaan beginnen! Hela! dat gaas gaes. Zij kunnen echter ook in het midden, en aan het einde van eenen zin plaats verkrijgen, als: eer, goederen, alles, helaas! is voor mij verloren. Was zal er van mij worden, ach!

II. HOOFDSTUK.

Over de orde, waarin de woorden in eene rede op elkander moeten volgen.

1. Over de schikking der woorden in het algemeen.

I. 125. Wij hebben in de inleiding reeds het beginsel aangemerkt, 't welk bij de woordschikking in het algemeen, en bij de Nederduitsche in het bijzonder ten grondslag ligt, de natuurlijke opvolging namelijk der denkbeelden en voorstellingen in 's menschen geest. Deze opvolging nu bestaat daarin, dat men telkens van het onbepaaldere tot het meer bepaalde overga, zoodat de rede eene ware opklimming is. Wij zullen thans zien, op was wijze dit grondbeginsel in de Nederduitsche taal in bijzonderheden worde toegepast.

I. 126. Elke rede bestaat uit twee deelen, eene zaak of een voorwerp, waarvan iets gezegd wordt, gewoontlijk het onderwerp (subjeet) der rede genaamd, en dat gene, 't welk daarvan gezegd wordt, en doorgaans den naam van prediccaat voers, bestaande in een werkwoord, dat meestal van nadere bepalingen vergezeld gaat. De natuurlijke woordschikking nu vordert, dat het onderwerp der rede, zijnde een zelfstandig naamwoord, of 't geen des,

zelfs plaats vervangt, met alles wat daartoe behoort, vooft, afga en daarop het werkwoord met deszelfs bepalingen, of het prediccaat volge, d. v.: de deugdzaam handeld verstandig. De reeke des Heeren is het beginsel der wijsheid. Het brave kind volgs de lesfen van zijne ouders. Dit zoo algemeen nochtans en volstrekt is deze regel, of men mag daarvan, ook in de natuurlijke en eenvoudige digste woordschikking, somwijlen afwijken, wanneer namelijk het onderwerp met deszelfs omschrijving door een betrekkelijk voornaamwoord merkelyk langer is, dan het geen daarvan gezegd wordt, of het prediccaat, als: dat leven is lang, het melk het groote doel des levensbericks. Het laatste lid toch behoort blykbaar tot het onderwerp, doch wordt zeer geraegelyk achter het prediccaat, hier door is lang uitgedrukt, gesteld.

I. 127. Een zelfstandig naamwoord, het zij hetzelve het onderwerp der rede uitmake, het zij het tot het prediccaat behoore, kan op onderscheidene wijzen nader bepaald worden. De eigenlyk gezegde bepalingenwoorden, als daar zijn byvoegelyke naamwoorden, voornaamwoorden, telwoorden en dergelyke, komen, met uitzondering van een enkel geval, voor het zelfstandig naamwoord, waartoe zij behooren, als: dat groote huis; ons groote huis; het derde groote huis van den hoek. Het is intusfchen, wanneer meer dergelyke woorden voor een zelfstandig naamwoord komen, blykens de opgegevene voorbeelden, niet onverschillig, in wat orde zy geplaatst worden; meermalen het noodig zijn zal, daarvan nog iets naders te zeggen.

I. 128. De woorden, die eene eigenschap uitdrukken, komen onmiddellyk voor het zelfstandig naamwoord.

gelukkig; deugd maakt den mensch gelukkig. In beide voor-
 gestelde gevallen dienen fraai en gelukkig, schoon op
 eene eenigzins ^{(verschillende wijze, tot nadere verklaring}
 van de vervaegde werkwoorden zingt en maakt, en ho,
 men dus niet alleen achter die werkwoorden, maar ook
 achter de zelfstandige naamwoorden, welke daarvoor bekeer-
 scht worden. Maar heeft hiervan geene afwijking plaats,
 wanneer het werkwoord in den volmaakt en meer dan
 volmaakt verledenen tijd gesteld words, b. v. hes meisje
heeft of had fraai gezongen, heeft of had dat lied
fraai gezongen? Hier toch ^{(komt fraai voor gezongen}
 en schijnt dus het ^{(werkwoord vooraf te gaan.} Dan
 deze afwijking is enkel schijnbaar en op eene ^{(verkeerde}
 voorstelling gegrond. Gezongen namelijk is hier niet, zoo
 als men de zaak gemeenlijk voordraagt, het eigenlijke werk-
 woord, maar een van het werkwoord afgeleid deelwoord,
 't welk, ^{(zonder verbuiging en dus als bijwoord, met het}
 eigenlijke werkwoord heeft of had verbonden words, om
 eenen tijd aan te duiden, dien men in onze taal niet, ge-
 lijk in het Latijn en Grieksch, door verandering van
 het werkwoord zelve kan uitdrukken. Het deelwoord
 staat derhalve ^{(bij dezen tijd, even als alles, wat ter na-}
 dere verklaring en volmaking van den zin eens werk-
 woords diens, achteraan, ^{(en neemt wel de laatste plaats}
 in, omdat het den zin van het werkwoord het meest
 bepaalt. Hetzelfde is toepasselijk op de verbinding van
 de onbepaalde wijze met het werkwoord, als: hij zal
het lied terstond zingen.

I. 133. Wanneer een vervaegd werkwoord twee ver-
 bouene naamvallen achter zich heeft, staat gemeenlijk

die des persoons, of de derde, voor dien van de zaak,
 of den vierden, als: de meester gaf den leerling grooten
 lof. Die regel nochtan is niet zoo volstrekt en
 algemeen, dat men daarvan niet somwijlen ^{(zou mogen}
 afwijken. Niet zelden toch is het onverschillig, ^(welk)
 ken naamval men vooraan plaatst, inzonderheid, wan-
 neer men den derden door het voorzetsel aan omschrij-
 ft; somwijlen zelfs moet de vierde naamval voor den
 derden gaan, b. v.: Hier hebt gij een boek, geef dit
uwen broeder; waar dit, zoo om zijne ^{(korthed, als}
 zijne betrekking tot het voorgaande, de eerste plaats
 moes innemen. Hetzelfde heeft plaats in het volgend
 zeggen: openbaar uwe geheimen alleen aan uwe vrien-
den.

I. 134. Een vervaegd werkwoord kan ^{(ook twee}
 vierde naamvallen bij zich hebben. In dit geval staat
 die, welke het eigenlijke voorwerp beteekens, voor den
 anderen, als: gij noemt hem uwen vriend. — Wanneer
 eenige naamval door een zelfstandig naamwoord met
 zijn voorzetsel, of ook door eenen tusschenzin nader
 omschreven words, zoo vordert de duidelijkheid, dat
 dezelfde deze omschrijvingen terstond achter zich ont-
 range, als: Frins Chaurits won den slag bij Vliein,
poors. Cajus maakte zijn huis in de stad aan een
vreemdeling, dien hij nooit gezien had.

I. 135. Wanneer het werkwoord, buiten de voor-
 den, die het onmiddellijk beheerscht, nog door een zelf-
 standig naamwoord met zijn voorzetsel nader bepaald
 words, zoo staan deze laatste gewoonlijk achter de eer-
 sten, b. v.: men overtuigde hem van vele misdaden.

此格ハ所ノ語ニ
クヲヨキナリ然ル
テラアルハ所
持マシタル格
能ハシクハ
能ハシクハ

Deze tyding ^{ニテ}vervulde ons met groote blijdschap. Die voorstelling maakte een diepen indruk op myne ziel. De hemel gaf den mensch de openbaring tot zijne leidvrouw. — Betrekkens het zelfstandig naamwoord met zijn voorzetsel slechts eene omstandigheid van tijd, plaats of iets dergelyks, zoo wordt het dikwerf vooraan geplaatst, b. v. dit maakte in die oogenblikken een diepen indruk. Ik trof in de schuif een paar ^{おと}oude ^{おと}bekinden aan. Ik ^{おぼ}gevaalde op het hooren daarvan eene groote blijdschap. Doch wanneer de door het merkwoord beheerschte naamval een voornaamwoord bij zich heeft, zoo gaat deze gemeenlyk voor, als: ik trof deze vrienden in de schuif aan; ik sprak umen braeder te Amsterdam.

§. 136. Wanneer het merkwoord meerdere zelfstandige naamwoorden met hunne voorzetsels achter zich heeft, zoo staan dezelve in die orde, dat het geen minder scherp bepaalt, telkens gaat voor dat gene, t welk eene scherpere bepaling behelst, en die woorden het laatst gesteld worden, welke onmiddellyk tot het merkwoord zelf behooren. De bepaling van tijd en plaats gaat hierby voor alle overige bepalingen en wel die van den tijd voor die der plaats. Zie hier een paar voorbeelden, tot opheldering en staving van het gezegde. Edmond en Floorne gingen, iis hoofde van hunne onschuld, met een onverschrokken gelaas naar de strafplaats; waar het laatste niet enkel de plaats aan, duidt, maar de hoofdbepaling van het merkwoord behelst, en iis dien hoofde achteraan komt. Balthazar Gerards brags, in den jare vyftienhonderd vier en tachtig, Hins Willem den eersten, te Delft, met

一説ニ
階級上ノ
階級上ノ
階級上ノ
階級上ノ

een pistoolschoot verraderlyk ^{ニテ}om het leven. Intisfcken mag men van deze volgorde ^{ニテ}somwylen afgaan, door eene bepaling, die ^{ニテ}anders vooraan zou moeten komen, aan het einde te stellen, wanneer zij eene ^{ニテ}langere omschrijving achter zich heeft, b. v.: Edmond en Floorne gingen, iis hoofde van hunne onschuld, naar de strafplaats, met een gelaas, waarop kalnte en zielruist te lezen was.

§. 137. Op dezelfde wyze staan alle bywoorden achter het vervoegde merkwoord, en wel in die orde, dat bywoorden van tijd en plaats voorafgaan, en daarop die van hoedanigheid, en laatstelyk dat, t welk eigenlyk tot het merkwoord behoort, volgen, als: het hagelde gisteren te Vlaarlem verschrikkellyk hard; de wind waait heden alle ^{ニテ}stof van de straten weg. — By merkwoorden, die met afscheidbare voorzetsels zijn zamengesteld, wordt, blykens het laatstgemelde voorbeeld, in de vervoeging het voorzetsel doorgaans achteraan geplaatst, zoodat alle bepalingenwoorden tusschen het zebue en het merkwoord in komen, als: de leergierige knaap las dit boek in meinig tyds met groote opmerkzaamheid door. Hetzelfde heeft plaats met achs geven, achs slaan, gehoor geven, en meer dergelyke uitdrukkingen, als: de oplettende leerling geeft op alles, was hem door den meester words voorgehouden, zorgvuldig achs. Het brave kind geeft aan de leefen van zynen vader als tyd gehoor. Men mag echter, ja moet van deze woordorde in sommige gevallen eenigermate afwyken, b. v.: de leergierige knaap las dit boek door in den tyd, waarin de andere kinderen zich met spelen bezig

○ゼイハ前例
之エヲ以テ
下ヲ指ス

zin geplaatst words. Er zijn nochtans eenige, die geene verandering veroorzaken, als: en, of, wans, maar, doch, ook: echter, evenwel, daarom, nochtans, derhalve, gevol, gelyk, toch, anders, neeleer, ook, daarentegen, nies al, leen, maar ook, wanneer zij niet aan het begin van eene rede staan, b. v.: ik zie de schoonheden der na, tuur met een opmerkzaam oog en aanschid de wijsheid en goedheid van haren Schepper. Ik wandel of rijd aagelyks. Ik zal hem gaarne helpen, wans ik bemin hem. Ik zou het niet misgeren; maar (doch) ik kan het niet doen. Ik heb het u echter (evenwel, nochtans) dikwerf genoeg gewaarschuid. Wij ontrangen dagelijks van God vele mildaden, en moeten hem aeralve (gevolgelyk) onzen dank bewyzen. Hy heeft toch synen zin gedaan. Ik sla anders niet veel geloof aan zijn zeggen. Gij moet u neeleer verheugen, aan bedroeven. Hy verhaalde ook, dat enz. Ik ben u niet in den weg geweest, ik heb daar, entegen u altijd voorgestaan. Hy heeft het niet alleen gezegd, maar hy heeft het ook gedaan.

I. 142. Eene tweede soort van woordschikking is die, welke de vragende genoemd words, omdat dezelve voortnamelyk by vragen gebruijks words. Deze woordschikking onverschuidt zich daardoor, dat het verwoorde merkwoord by dezelve vóór het onderwerp der rede gesteld words, 't welk daarop doorgaans onmiddellyk volgt, b. v.: hebs gij het nieuws nog niet gehoord, dat de gehele stad bezig houdt? Verwachs gij uw' vriend van daag nog hier? Words de lijsaard niet door een' ieder verachs? of: words niet de lijsaard enz. — Wan, meer eening eigenlyk vraagwoord in den zin voorkomt,

△イキニシ向ハ防防ラセト云意
ロニルラ上アツシハ變化ラリキ起ヤラセテラガ故ナリ

← 87212721-7

○an de...
1. onverschuld
2. onverschuld
3. onverschuld
4. onverschuld
5. onverschuld
6. onverschuld
7. onverschuld
8. onverschuld
9. onverschuld
10. onverschuld

zoo staas dit voor het merkwoord, als: wanneer wachts gij uwen vriend? Waar hebt gij het boek geborgen? Was vóórdeel heeft de ondenigende Pieter van zijn liegen? In een enkel geval heeft er niets afwykends in de woordschikking plaats, wanneer namelyk het onderwerp der rede zelf een vraagwoord is en dus voor, aan staas, als: wie heeft u dit gezegd? Wat is er gebeurd?

I. 143. De vragende woordschikking heeft ook plaats by eene opmekking, een bevel, of verzoek, door de aanvoegende of gebiedende wyse uitgedrukt, wanneer het onderwerp der rede door een voornaamwoord wordt aangeduid, als: gaan wij spoedig henen, d. i. laat ons spoedig henen gaan; smeeken wij God om vergiffenis, d. i. laat ons God om vergiffenis smeeken; mees gij onze voorspraak; zie gij het niet te merken. Is de naam van het angesprokene voorwerp een zelfstandig naamwoord, zoo is de plaatsing daarvan vrij onverschillig, b. v.: o God, mees mij armen zondaar genadig! of mees, o God, mij enz., of eindelijk: mees mij armen zondaar genadig, o God! Bij eene omschryving echter van het angesprokene voorwerp, staas deze het best vóór aan.

I. 144. Nog heeft de vragende woordschikking plaats by eenen uitroep of eene verwondering, b. v.: hoe gelukkig zijn zij, die God vrezen! Was u dat kind groot geworden! — Desgelyks, wanneer men iets menschs, doch alleen, wanneer de mensch in den verlede, niet tyd, en zonder vraagwoord, words uitgedrukt, als: Gave God, dat my dat los te beurt niet! Staat ik

三十一

naamwoorden die, welke enz. vereischt eene byzondere oplettendheid. Niet zelden toch gebeurt het, dat door de verkeerde plaatsing daarvan de zin duister en onzeker wordt, en men gevaar loopt van dezelve tot een ander woord terug te brengen, dan waartoe zij eigentlijk behooren. Ter bevestiging van het gezegde diene het volgend voorbeeld. Het is dwaasheid, zich tegen de ongevallen des levens te willen wapenen door de opeenstapeling van schatten, tegen welke ons niets kan beneiligen, dan de goede voorzienigheid van onzen hemelschen Vader. Het betrekkelijke welke moet hier, volgens de woordschikking, tot het naastvoorgaande schatten, doch, volgens den zin, tot het meer vermyderde ongevallen worden terug gebracht. Het is waar, dat dit laatste uit het verband genaegzaam blijkt; doch zulks neemt niet weg, dat de schikking der woorden verkeerd is, en dezelve in deze orde moeten staan. Het is dwaasheid zich door de opeenstapeling van schatten te willen wapenen tegen de ongevallen des levens, tegen welke ons niets kan beneiligen enz.

I. 154. Voorts wachte men zich in 't algemeen van die woorden, welke natuurlijk, of door een koppel, woord met elkanderen vereenigd zijn, door tusschenvoeging van eenig ander woord, van een te scheiden, b. v.: meenend stond hij en zuchtend bij het lyk van zynen vriend, voor: meenend en zuchtend stond hij enz. — Ik ben het aan uwe voorspraak verpligt en bescherming, dat mij dit geluk is te deurs gevallen, voor: ik ben het aan uwe voorspraak en bescherming verpligt, dat mij enz.

I. 158. In 't byzonder moet men zorg dragen, om de byvoegelyke naamwoorden of deelwoorden niet, door tusschenvoeging van een (ander zelfstandig naamwoord, te verwijderen van dat, waartoe zij behooren, b. v.: wij bewonderen eenen held in de Ruiters, even men, schliwend als dapper, voor: wij bewonderen in de Ruiters, ter eenen held, even menschliwend als dapper. — Van de geheele wereld verlaten, hebt gij mij tot u genomen en verzorgd, voor: gij hebt mij, van de geheele wereld verlaten, tot u genomen en verzorgd. — Van andere gebreken in de woordschikking zullen wij in het volgende Hoofdstuk gewagen.

naarstigheit onderscheiden had. — De man sloeg den hond, die het kind gebeten had, met een stuk, dien hij op straat rond liggen. Vele boomen zijn door den fellen storm, die gisteren nacht gewoed heeft, uit den grond geslagen.

I. 165. Om het geen wij tot dus verre gezegd hebben, nog aanschouwelyker te maken, zullen wij hetzelfde, zoo veel mogelijk, in een enkel voorbeeld zamentrekken, en ten dien einde de zeer eenvoudige volzinnen: Pieter is overleden; de meester gaf het boek aan Karel; tot meer uitgebreide verlingen. De brave Pieter, de mellast zijner ouden, de lieveling van allen die hem kenden, is, na eene ziekte van menige dagen, gisteren onder hevige stuiptrèkkingen overleden, tot droefheid van alle zijn vrienden, en inzonderheid van zijne ouden, die met zijn dood hunne schoonste vooruitzichten verloorzen.

— De meester, die altijd gewoon is zijne leerlingen naar billijkheid te beloonen, gaf het fraaiste boek, voorzien van zijden linten en kostbaar gebonden, met eene vliegende lofspraak, aan Karel, die zich door zijne naarstigheit en zedigheid deze onderscheiding had waardig gemaakt.

I. 166. Wij hebben tot hiertoe alleen van zulke volzinnen gesproken, welke men enkelvoudige noemt, d. i. zoodanige, die slechts een onderwerp met deszelfs eigenschap of merking bevatten. Dan niet zelden ook worden twee of meer volzinnen, door middel van een voegwoord, tot eenen eenigen verbonden, die dus den naam van een' zamengestelden volzin mag dragen, & v.: de oudste der broeders leys nog, maar de jongste is gestorven. Jan leest, Karel schrijft en

het gen dat volgend gebiedt
als een middelsoort tusschen deze beide
soorten kan men die volzinnen aanmerken

Pieter leekens. Als eene middelsoort tusschen deze beide hoofdklassen kan men die volzinnen aanmerken, waarin, gelijk ^{met} meermalen geschiedt, of meerdere onderwerpen met hetzelfde predicat, of verscheidene predicaten met een anderwerp verbonden zijn. Van het eerste diene het volgende tot voorbeeld: overheden en onderdanen, aanzienlyken en geringen, mannen en vrouwen, grijsaards en kinderen gingen den regeerenden veldheer te gemoet. Het laatste heeft plaats in de volgende zinsnede: Joas leefde, leed en stierf tot behoudenis van het menschedom. Om echter het getal der onderscheidingen niet noodeloos te verminderen, kan men deze tusschensoort gevoegelyk tot de klasse der enkelvoudige volzinnen brengen.

I. 167. Gelyk ten aanzien van de stof, zoo zijn de volzinnen ook onderscheiden met opzigt tot den vorm, voot zoo verre zij, of verhalend, of biddend en bevelend, of vragend, of menschend, of ook uitroepend zijn. Dikwerf ook komen in eenen volzin meer dan een van deze vormen voot, als: ik heb hem medergezien; maar, helaas! in welk eenen toestand! waer de verhalende met den uitroependen vorm verbonden is.

I. 168. De zamengestelde volzinnen kunnen, zoo als uit de boven aangevoerde voorbeelden blyks, somwijlen ⁱⁿ zingelyk zeer eenvoudig zijn. Voorts zijn dezelve, uit hunnen aard, even menigvuldig en onderscheiden, als er soorten van voegwoorden in eene taal zijn, door welke de betrekkingen tusschen twee of meer volzinnen worden aangeduid. Wij zullen de voornaamste

kortelyk opgeven, en door een enkel voorbeeld op-
helderen.

1. Met een verbindend voegwoord: de zon is in
de kimmen gedaald, en de sterren worden zichtbaar.
Arbid is niet alleen pligtmatic, maar bevordert
ook 's menschen genoeg.

2. Met een verhalend voegwoord: mijn vader wil,
dat ik mijn tijd nuttig besteden zal.

3. Met een oogmerk aanduidend voegwoord: God
heeft ons zynen wil geopenbaard, opdat wij naar den
zelven ons gedrag zouden inrigten.

4. Met een reden gevend voegwoord: Pieter was,
da gestraft, omdat hij ongehoorzaam is geweest.

5. Met een rede voortzettend voegwoord: voor
eerst geraalde ik weinig lust om te schrijven; ten an-
dere had ik ook de noodige gereedschappen daartoe
niet bij de hand, en eindelijk mist ik naamelyks,
wat ik zou schrijven.

6. Met een verklarend voegwoord: de geschiede-
nis en dagelyksche onderrinding leeren ons iene groo-
te waarheid, dat naamelyk de zekerste weg is,
om gelukkig te worden.

7. Met een besluitend voegwoord: hij is over
mij gesteld; derhalve (of gevolgelyk) moet ik hem
gehoorzamen.

8. Met een tegenstelling aanduidend voegwoord:
de kastydig is wel onaangenaam, maar zij is wel
aardig in hare gevolgen.

9. Met een uitsluitend voegwoord: behalve
dat hij een verre neef mijner vrouw is, heb ik

geene betrekking op hem. Ook met zonder, in de
onbepaalde wijze met te: ik geloof u op uw woord,
zonder het gezien te hebben.

10. Met een voorwaardelyk voegwoord: gij zoud
dat u maeten schamen, indien gij niet alle schaamte
verbannen hadt.

11. Met een vergelijkend voegwoord: het valt
u even gemaklyk dit te doen, als het mij moeyelyk
zou vallen.

12. Met een toegerend voegwoord: ik zal van
mynen pligt niet afwijken, ofschoon ik mij daardoor
ook de grootste onaangenaamheden zou berokkenen.

13. Met een tydsopvolging aanduidend voegwoord:
ik zal, terwijl gij u hiermede bezig houdt, iets an-
ders bij de hand nemen. Nu was hij hier, dan we-
der houd; indelyk viel hij in een gerusten slaap. Ter
het avond words, zal ik weder bij u zyn.

S. 169. Wanneer een enkelvoudige of zamengestel-
de volzin aanmerkelyk verlengd words, of liever, van
meer verscheidene volzinnen tot een geheel worden za-
mengerogd, zoo ontstaat datgene, wat men gemeen-
lyk, doch minder eigenaardig, eene periode noemt. Ook
de perioden kunnen weder, even als de overige vol-
zinnen, in enkelvoudige en zamengestelde onderschei-
den worden, welke laatste natuurlyk even menigvul-
dig zyn, als de zamengestelde volzinnen, waariis eene
periode bestaat. Wij zullen ons vergensagen, met van
beiden een enkel voorbeeld bij te brengen, daar de
gansche leer der perioden eigenlyk niet tot de spraak-
kunst, maar tot de hoogere ^{redkunst behoort. Zie}

此
音
總
テ
瘡
病
ノ
模
擬
ヲ
書
キ
ナ
リ

hier vooreerst, in de uitbreiding van den eenvoudigen volzin; het gezigt is het voortreffelijkste van onze zinnen, een voorbeeld van eene enkelvoudige periode. Het gezigt verschafft aan de ziel de rijkste verscheidenheid van gewaarwordingen; het houdt zich met zijne voorwerpen op den versten afstand bezig, en blijft den langsten tijd werkzaam zonder van zijn eigen genot vermaaid of verzadigd te worden. Het volgende levert ons een voorbeeld van eene zamengestelde, en wel van eene reden gevende periode: ware beschaaftheid is in der daad het zout der zamenleving; zij is de liefelijkste gezellin der deugd, en streks dikwijls het beste behoudmiddel tegen vele ondeugden, omdat zij den geest een kiesheid bijzet, waarbij alle rume vermaken smaakeloos zijn.

2. Over de zamentrekking der volzinnen door byvoegelijke naamwoorden en deelwoorden.

§. 170. Ten einde zijne denkbeelden, zoo veel mogelijk, kort en krachtig uit te drukken, is men, in de meeste beschaafde talen en onder deze ook in de onze, bedachts geweest, om twee of meer volzinnen, door middel der byvoegelijke naamwoorden en deelwoorden, tot éenen volzin samen te trekken. Bij deze zamentrekking blijven de byvoegelijke naamwoorden, gelijk ook de deelwoorden, onverbogen, en nemen dus in zoo verre de natuur van bywoorden aan. Voorts bedient men zich tot dit einde zoowel van het verleden of lijdend, als van het tegenwoordig of bedrijvend deelwoord.

得六日八見ルカ得耳八聞カ分得

Duidelikheden halve, zullen wij van deze onderscheidingen afzonderlijk spreken.

§. 171. Een onverbogen byvoegelijk naamwoord kan tot zamentrekking van twee of meer zinnen dienen:

1. Wanneer zij een gemeenschappelijk werkwoord hebben, dat in de volgende volzinnen vermenigvuldigt. B. v.: hoe rampzalig is niet de toestand des rampzalig door de waegingen van een ontrouwen; nog rampzaliger door zijne bange voorzigtigheid in de eenigheid, dat is: deselve is rampzaliger enz.

2. Wanneer twee of meer volzinnen, die derwerp in denzelfden naamval maar verschillende werkwoorden hebben, met en, maesten, verbonden worden, zoo kan men bij die, welke het werkwoord zijn met een byvoegelijk naamwoord bij zich hebben, dit werkwoord meglaten, b. v.: ongeroelig voor de schoonheden van natuur en kunst, onvatbaar voor de reinste genogens der vriendschap, heeft hij alleen smaak voor zinnelyk genot, dat is: hij is ongeroelig — hij is onvatbaar — en heeft enz.

3. Wanneer, of het onderwerp, of ook eenig deel van het predicat eene omschrijving met die, welke in het werkwoord zijn zou vorderen, kan men, met meglating van het werkwoord en betrekkelijk voor naamwoord, zich eenvoudig van het byvoegelijk naamwoord bedienen, b. v.: de waarlyk deugdzaam man, warsch van alle ijdele praat, volbrings in stelt zijn plicht, dat is; de warsch is enz. Dit is eene

有ル夫ト共ニ受身分辞ガト云フテ

hier vooreerst, in de uitbreiding van den eenvoudigen volzin; het gerigt is het voortreffelijkste van onze zinnen, een voorbeeld van eene enkelvoudige periode. Het gerigt verschaft aan de ziel de rijkte verscheidenheid van gewaarwordingen; het houdt zich met zijne voormerpen op den versten afstand bezig, en blijft den langsten tijd werkzaam zonder van zijn eigen genot vermaaid of verzadigd te worden. Het volgende levert ons een voorbeeld van eene zamengestelde, en wel van eene reden gevende periode: ware beschaaftheid is in der daad het zout der zamenleving; zij is de liefelijkste gezellin der deugd, en streks dikwijls het beste behoudmiddel tegen vele ondeugden, omdat zij den geest een keuschheid bijzet, waarbij alle rume vermaken smaakeloos zijn.

2. Over de zamentrekking der volzinnen door byvoegelijke naamwoorden en deelwoorden.

§. 170. Ten einde zijne denkbeelden, zoo veel mogelijk, korts en krachtig uit te drukken, is men, in de meeste beschaafde talen en onder deze ook in de onze, bedachts geweest, om twee of meer volzinnen, door middel der byvoegelijke naamwoorden en deelwoorden, tot éenen volzin zamen te trekken. Bij deze zamentrekking blijven de byvoegelijke naamwoorden, gelijk ook de deelwoorden, onverbogen, en nemen dus in zoo verre de natuur van bywoorden aan. Voorts bedient men zich tot dit einde zomwel van het verleden of lijdend, als van het tegenwoordig of bedrijvend deelwoord.

得六日八見九力得耳八開方得丁

極力推下其... 先師保...

Duidelikheden halve, zullen wij van deze onderscheidene zamentrekkingen afzonderlijk spreken.

§. 171. Een onverbogen byvoegelijk naamwoord kan tot zamentrekking van twee of meer volzinnen dienen:

1. Wanneer zij een gemeenschappelijk werkwoord hebben, dat in de volgende volzinnen vermenegen wordt, b. v.: hoe rampzalig is niet de toestand des zondaars! rampzalig door de wroegingen van een ontruit geweten; nog rampzaliger door zijne bange vooruitzichten in de eenwigheid; dat is: dezelve is rampzalig — dezelve is nog rampzaliger enz.

2. Wanneer twee of meer volzinnen, die éen onderwerp in denzelfden naamval, maar verschillende werkwoorden hebben, met en, moesten, verbonden worden, zoo kan men bij die, welke het werkwoord zyn met een byvoegelijk naamwoord bij zich hebben, dit werkwoord meglaten, b. v.: ongeroelig voor de schoonheden van natuur en kunst, onvatbaar voor de reine genoevens der vriendschap, heeft hij alleen smaak voor zinnelyk genot, dat is: hij is ongeroelig — hij is onvatbaar — en heeft enz.

3. Wanneer, of het onderwerp, of ook eenig deel van het predicat eene omschrijving met die, welke in het werkwoord zyn zout vorderen, kan men, met meglating van het werkwoord en betrekkelijk voor naamwoord, zich eenvoudig van het byvoegelijk naamwoord bedienen, b. v.: de waarlyk deugdzaam man, warsch van alle ijdele praal, volbrings in steltte zynen plegt, dat is; de warsch is enz. Dit is eene

四十一

○我が大ニ戦争或
大ニ國家ノ改革等
ノ多クアルニ歴史ヲ
書クニシテ

taak, te moeilijk voor mijne krachten; voor: die te moeilijk is. Ik ga een tydperk beschrijven, rijk in gewigtige voorvallen; voor: dat rijk is.

4. Eindelyk kan ook de eenvoudige plaatsing van het byvoegelyk naamwoord somwylen dienen, om, bij redengeringen, de breedere omschrijving met de voeg. woorden daar, dewyl, omdat, en het werkwoord zijn te vervangen, b. v.: te zwak om den vijand aan te tasten, trok de veldheer terug; dat is: de veldheer trok terug, omdat hij te zwak was enz.

§. 172. Hetgeen wy zoo even omtrent de samen- trekking van twee of meerdere volzinnen door een byvoegelyk naamwoord aanmerkten, is ook grootendeels toepasselyk op die, welke door middel van het lijdend of verleden deelwoord geschiedt. Ook hierdoor kunnen

1) twee volzinnen, welke een onderwerp hebben en waar van de eerste het lijdend deelwoord met het werkwoord zijn heeft, tot eenen volzin gemaakt worden, b. v.: in droefheid verzonken, hield zij hare oogen op den grond geresigd; dat is: zij was in droefheid verzonken en hield enz. 2) Kan hierdoor insgelijks eene omschrijving van het onderwerp, of een deel van het predicat door een betrekkelijc voornaamwoord en het werkwoord zijn vermyd worden, als: merkzame lieden, op hun onderwerp ingespannen, zijn doorgaans hael voor alles, wat daartoe niet behoort; voor: merkzame lieden, die op hun onderwerp ingespannen zijn enz. Men sleepte hem gebonden voors; dat is: die gebonden was.

3) Kan het lijdend deelwoord mede dienen om de breedere voorstelling van eene reden te ontmyken, b.

v.: door eene harde noodzakelykheid gedwongen, zie ik van mijn voornemen af; dat is: omdat ik enz. 4) Men het voorzetael on vereenigd, kan het lijdend deelwoord dikwerf de omschrijving met zonder en de onbepaalde wyze met te vervangen, b. v.: hij kwam ongenoodigd, dat is: zonder genoodigd te zijn. 5) Ein- delijk words het lijdend deelwoord somwylen gebruike. Tot de verkorte uitdrukking eener voorwaarde, welke anders door wanneer met een werkwoord zou moe- ten omschreven worden, als: gesteld, men vraagt mij naar die zaak; d. i.: wanneer ik stel. Genomen, het geen gy vreest is waar; d. i. wanneer men neemt of aanneemt, en zoo in meer andere uitdrukkingen. Om eene omschrijving met wanneer te vermyden, words ook zijnde dikwerf met het lijdend deelwoord ver- eenigd, als: dit werk, voltooid zijnde, zou hem den oorlog tegen de Oerriynsche Germanen gemakkelijker maken; voor: dit werk zou, wanneer het vol- tooid was enz.

§. 173. In de derde plaats words ook het tegen- woordig of bedrijvend deelwoord tot samenrekking der volzinnen gebruike. Dit kan men, in plaats van hij kwam in de kamer en lachte, korter en met eenen volzin zeggen, hij kwam lagchende in de kamer, of lagchende kwam hij in de kamer; zoo ook, Cesar, deren te hulp komende, noodzaakte de Belgen af te trekken; dat is: Cesar kwam deren te hulp en noodzaakte enz. Desgelijks kan men zeg- gen, ziende, dat zij gewapend werden afgewacht, hielden zij van den wal af, voor omdat of daar zij

城ヲ守ルニシテ
居ル者ヲ
見テ
夫々用意
ヲ出サシメ
城ノ中ニテ
是レヨリ
是レヨリ
是レヨリ

郭ノ前ニテ
故知ル

日分辞カマシテ
著シテ立ツノ意
此ニ立ツノ意

ragen enz., of ook het deelwoord doen ^{シテ} strekken, om
eene omschrijving met wanneer te vermijden, als: de
zonde, ^{天符} het hart innemende, verstikt alle zaden van
het goede; in plaats van: wanneer de zonde het hart
innemt, verstikt zij enz. Op dezelfde wijze kan ook
het lijdend deelwoord met hebbende gebruikt worden, als:
de zonde, eens het hart hebbende ingenomen enz., root:
wanneer de zonde eens het hart heeft ingenomen enz.
Te algemeen bekend eindelijk, om ^{er bij stil te staan,}
is de plaatsing zoo van het bedrijvend als lijdend deel,
woord ^{(voor een zelfstandig naamwoord, op de wijze van}
^{een byvoegelyk naamwoord, als: de Gode behagende ge-}
zindheden des harten; het algemeen aangenomen gebruik,
en wat dies meer is.

3. Over de voornaamste gebreken in het samen,
stel van volzinnen.

I. 174. Ten ^{結尾ニ} besluite, moeten wij nog iets over de
voornaamste gebreken in het samenstel der volzinnen in
het midden brengen. In enkelvoudige volzinnen, vooral
in kortere, zijn die gebreken doorgaans minder en gemak-
kelijk te vermijden. Het voornaamste, waarop men hier
te letten heeft, is dat hetgeen ter nadere bepaling en
omschrijving van het onderwerp of predicaat moes dienen,
onmiddellijk bij hetzelfde gevoegd en op zijne rechte plaats
gesteld worde. Doch hierover werd in het voorgaande
hoofdstuk, reeds het noodige gezegd. — In meer uit,
gebrede kunnen ligter fouten insluipen. Dus geeft de
uitbreiding van hetgeen ter omschrijving van het onderwerp

moes dienen, door eenen nieuwen tusschenzin, dikwijls
aanleiding tot duisterheid en verwarring. Ten voorbeeld
diene het volgend zeggen: de lente, waarop de aarde, die
tot hiertoe met sneeuw en ijs toegesloten was, zoo lang
wachtte, begins thans te naderen. Hier volgen drie pre-
dicaten, deels tot verschillende onderwerpen behoorende, on-
middellijk op elkander, waardoor gewisselijk eene onaan-
gename hardheid geboren en te ^{gelijk} de zondochts ver-
ward wordt. Het beste middel, om deren zin te ver-
beteren, is dat men het hoofdenbeeld vooraan plaatse,
op deze wijze: thans nadert de lente, waarop de aarde,
die tot hiertoe met sneeuw en ijs was toegesloten,
zoo lang wachtte.

I. 175. Het is ook als een merenlyk gebrek aan
te merken, wanneer men, van hetzelfde onderwerp
verschillende eigenschappen of merkningen millende voor-
dragen, buiten ^{noozaak} den eenparigen voortgang zij-
ner rede breekt, door b. v. van den bedrijvenden tot den
lijdenden staas over te gaan, en dus, in een' spraak,
kunstigen zin, van onderwerp te veranderen, terwijl het
waar en zakelyk onderwerp hetzelfde blyfs. Ter op-
heldering moge het volgend voorbeeld dienen: merk-
zaamheid versterkt het ligchaam, ontwikkels de ver-
mogens der ziele, en alle kwade gedachten en ver-
keerde lusten worden door dezelve gemeerd. Wie gevoels-
niet, dat deze volzin in duidelykheid, gemakkelijckheid
en bevallijckheid van ^{afloop} aanmerkelyk min, wanneer
men het laatste in ^{vroeg} ^{vroeg} verandert: en meest
alle kwade gedachten en verkeerde lusten? ^{en} toch
blyfs merkzaamheid, die het merenlyk, of, zoo als men

此ノ如クニテ

mes een bekend kunstwoord zegt, het logisch onderwerp der rede is, ook het spraakkundig onderwerp van dezelve, en wordt dus bestendig de hoofgedachte aan den geest vertegenwoordigd; terwijl de verwisseling van het spraakkundig onderwerp der rede, welke bij de eerste voordragt plaats heeft, den geest in verwarring brengt, en niet dan na eenig nadenken doet beseffen, dat het laatste gedeelte van den volzin een nieuw predicaas van de werkzaamheid bevat.

I. 176. Eene andere aanmerking, die zoo wel tot enkelvoudige, als meer bijzonder nog tot zamengestelde volzinnen betrekking heeft, is hierin gelegen, dat men aan de onderscheidene bijkomende omstandigheden in eenen volzin, en vooral aan tusschenzinnen hunne regte plaats moet geven. Ik heb wel in het voorgaande hoofdstuk reeds het een en ander hieromtrent gezegd; doch het belang der zake vordert, dat wij daarbij hier ter plaatse nog kortelyk stil staan. Hoe verbaasd zijn niet in den volgenden volzin de leden door een verward! Ik zend u hiernaevens eenige jonge groenten, om aan uw verlangen te voldoen, als een blyk der vruchtbaarheid van mynen tuin, met de eerstverreende schuis. Dan deze verwarring wordt ganschelyk opgeheven door de volgende schikking: ik zend u, om aan uw verlangen te voldoen, hiernaevens, of nog liever, met gebruikmaking einer geoorloofde omzetting; om aan uw verlangen te voldoen, zend ik u hiernaevens, met de eerstverreende schuis, eenige jonge groenten, als een blyk der vruchtbaarheid van mynen tuin.

I. 177. Om het gemis der laatste voorgestelde

aanmerking nog verder in ^{het} ~~het~~ licht te stellen, zullen wij eenen zeer fraai en kunstig geregelden volzin, dien wij in een werk over de vaderlandsche geschiedenis aantreffen, eerst opzettelyk ontsteld en verward voordragen, om daarop den volzin zekeren, naar de schikking des bekwaamen schryvers, als een tegenbeeld te doen volgen. De geleerde Blugo de Groos was, door den schranderen rond van Maris van Reigersbergen, zijne huisvrouw, door de soldaten, in plaatse en op naam van boeken, uit deze sterke bewaarplaats, in een kist uitgedragen, naar Gorkum te schepe vervoerd, te voet van daar, met een maatstok in de hand, vermomd als een metselaars knecht, in gezelschap van een meester metselaar, naar Waalwijk gebracht. Deze volzin heeft, gelijk men ziet, eene menigte van bijkomende omstandigheden, die tot de wijze van de Groos ontvliedting betrekking hebben; dan deze omstandigheden zijn, bij de voorgestelde woordschikking, zoo door een verward, dat men daarvan niet dan een duister en onbestemd begrip verkrijgt. Alles daarentegen verkrijgt licht, orde en bestemdheid, wanneer men den volzin, in het werk zelf, op deze wijze ^{schikt} geschikt vindt. Door den schranderen rond van Maris van Reigersbergen, zijne huisvrouw, was de geleerde Blugo de Groos, uit deze sterke bewaarplaats, in eene kist, in plaatse en op naam van boeken, door de soldaten uitgedragen; te schepe naar Gorkum vervoerd, en van daar, vermomd als een metselaars knecht, met een maatstok in de hand, in gezelschap van een meester metselaar, te voet naar Waalwijk gebracht.

I. 178. Zamenigestelde volzinnen zijn vooral, gelijk mij reeds te kennen gaven, ligtelyk voor duisterheid en verwarring vatbaar, wanneer men of de enkele deelen niet op hunne regte plaats stelt, of ook in eenen volzin te veel wil byeen brengen. Wij zullen van het een en ander een enkel voorbeeld, ter staving van ons gezegde, aanvoeren. Dus is de volgende volzin van de vereischte duidelykheid verstoken, omdat de woorden, die de hoofdgedachte uitmaken, door de invoeging van eene menigte van tusschenzinnen, te veel van elkanderen verwijderd zijn. Alles is niet verstandig gehandeld, de meeningen van diegenen, die, in verloop van tyd, zoo dikwerf hunne eigene stellingen en gedachten veranderden, hunne vorige bewyzen verwierpen, en dus door hunne onbestendigheid, door hunne strydigheid met zichzelfnen duidelyk genoeg boonden, dat zij niet altijd met genoegzame overthuyging ijverden, niet altijd de waarheid verdedigden, blindelings, als volkomen zeker, aan te nemen. Men kan het gebrekke van dezen volzin gemakkelijk verbeteren, door het hoofdelid van denzelven vooraan te plaatsen, op deze wyze: het is niet verstandig gehandeld, de meeningen van diegenen blindelings, als volkomen zeker, aan te nemen, die, in verloop van tyd, enz.

I. 179. Nog bespelyker zijn, in de tweede plaats, zulke volzinnen, waarin de schryver meer heeft willen byeenbrengen, dan gewoonegelyk in eenen volzin kon begrepen worden, in die men dus met volle rege overladen kan noemen. Het volgend voorbeeld is geschikt, om onze meening op te helderen, en de waarheid

van ons gezegde te staven. Onderweg hadden Mozes leerlingen, daartoe aanleiding nemende dat hetgeen hij van zijn lyden, dood en opstanding voorzegd had, welke voorzegging zij niet verstonden, dewyl zij steeds aan de oprigting van een aardsch koningrijk dachten, met elkanderen over den rang getwist, dien zij in zijn koningrijk bekleeden zouden. In dezen volzin heeft de schryver baar duisterheid en verwarring, in words het hoofdenkenbeeld, door de menigte van middendenkenbeelden en tusschenzinnen, schier geheel verdrongen en onkenbaar gemaakt. Het enige middel, om dezen te zeer overladenen volzin te herstellen, is dat men dien in twee volzinnen verdeelt, op deze wyze: onderweg hadden de leerlingen met elkanderen over den rang getwist, dien zij in het koningrijk van hunnen meester bekleeden zouden. De aanleiding tot dezen twist was hetgeen Mozes van zijn lyden, dood en opstandinge voorzegd had; welke voorzegging zij niet verstonden, dewyl zij steeds aan de oprigting van een aardsch koningrijk dachten.

△ 卷元末ハ動辭ハ能ク此處ニ用ルルニ可シ

I. 180. Ten besluite van dit hoofdstuk, moeten wij nog eene enkele waarschuwing, rakende de naamtrekking der volzinnen door middel der byvoegelyke naamwoorden en deelwoorden, in het midden brengen. Over t geheel moet men dezelve niet bezigen, wanneer meer dan een onderwerp in den volzin voorkomt, b. v.: mijn vader het begeerende, zal ik mij op reis begeven, voor: daar mijn vader het begeert. De eerste redenaar uitgesproken hebbende, trad een ander op, voor: nadat de eerste redenaar had gesproken.

gesproken. In een enkel geval nochtans kan men zich
daarvan ook bij twee onderwerpen bedienen, gelijk wa,
GENAAR zulks doet in de volgende plaats uit zijne
Nederlandsche historie: 't gezag der Romeinen dus
hand over hand toenemende, werd Cesar^{us} van de
koningen^{132. 16} geboden, om Gallie te beschermen tegen de
Germanen; voor: terwijl het gezag der Romeinen
dus hand over hand toenam; en elders: de winter
voorbij zijnde, maakte hij zich tegen 't voorjaar
gereed, om den Germanischen oorlog ten einde^{te} te
brengen; voor: als de winter voorbij was.

§. 181. In de tweede plaats moet men zich
wachten van de bedoelde zamentrekking, zoodanig te
bezigen, dat het onzeker wordt, waar op het byvoeg-
elijke naamwoord of deelwoord betrekkelijk zij, als:
in diepen rouw gedompeld, zag ik haar bij het
lyk van haren echtgenoot nederknielen; waar het
deelwoord, dat volgens den zin tot haar behoort,
volgens de natuurlijke woordschikking tot ik gebragt
moet worden. Men moet dus hiervoor zeggen: ik
zag haar, in diepen rouw gedompeld enz. Wanneer
de onzekerheid door verschikking van het deelwoord
of byvoegelijk naamwoord niet weg te nemen is,
moet men de geheele zamentrekking laten varen,
b. v.: ik verlies haar, van meedom schreiende. Zoo
dit schreiende, 't melk tot ik en haar gebragt
kan worden, tot het laatste behoort, moet men
daarvoor zeggen: ik verlies haar, terwijl zij van
meedom schreide. Doch, wordt de eerste persoon be-
doeld, zoo kan men de onzekerheid door omzetting

wegnemen, als: schreiende verlies ik haar. Ook sluit
sommigen de zin zelve alle onzekerheid genoegzaam
buiten, b. v. in het zeggen: vlied de onduidelijkheid, zwart
als de duisternis van den nachts, waar ieder verstand
gevoels dat zwart tot onduidelijk behoort.

E I N D E.

安政四丁巳年七月

江都書林

日本橋通二丁目

山城屋佐兵衛

本石町十軒店

播磨屋勝五郎

淺草茅町二丁目

須原屋伊八

庚辰四月廿五日

五時

八

...

...

...

